Yeni
SES

SAN'AT EDEBİYAT SOSYOLOJİ

Her yerde 10 kuruş

SAYI 12

15 günde bir çıkar

Resim: MÜMTAZ YENER

AMME menfaati ve matbuat

Yazan:
Suphi Nuri İleri

Geçen sayımızdaki yazımda anormal bir devrede yaşadığımızın hâlâ farkına varamadığımızdan şikâyet ederek matbuatımızın halkımızı normal bir devirde yaşatmak gafletinde bulunduğunu göstermiştim.

Normalden anormale geçmenin yani sulhten uzaklaşıp harbe yaklaşmanın en bariz delili, hiç şüphesiz, şu menhus ihtikâr salgını değil midir?

İhtikâr vak'aları anormalliğin mühim bir nümunesidir, fakat hepsi değildir. İhtikâr yani esnafın ve tüccarın ihtikârının yanında esnaf ve tüccar olmıyanların şahsî menfaatlerini açıktan açığa gütmeleri vak'a ve hadiseleri de pek çoktur. Normal zamanlarda bir dereceye kadar, burjuva memleketlerde, menfaatini temine çalışmak caiz ise de anormal zamanlarda bu gibi şeylere müsaade verilmemektedir. Anormal zamanlarda şahsî menfaatten ziyade âmme menfaati, hattâ burjuva memleketlerde bile, asıl ve esas oluyor. Burası muhakkaktır. Fakat acaba âmme menfaatile şahsî menfaati biribirinden nasıl ayırmalıdır? Veyahut şahsî menfaate hiç de mi imkân vermemelidir? Bu mesele pek mühimdir. Değil Sovyet Rusya, hattâ emperyalist, kapitalist ve burjuva İngiltere bile daha bu harbin başında pek mühim ve tarihî bir kanunla klâsik fertçiliğe, liberallığa ve normalliğe kat'î bir surette nihayet vererek her İngilizin mal ve canını kralın emrine verdi. Zaten faşizm ve nasyonal-sosyalizmde yani otoriter devletlerde hattâ daha sulh zamanındanberi birçok tedbirler almak mecburiyetinde kalmıştır.

Demek oluyor ki harp gibi anormal vaziyet ve devirlerde şahsî menfaat yerine «âmme» menfaati hâkim olur, can ve mal devletin yani «âmmenin» olur.

Bu kaide değil yalnız muhariplere, hattâ bir müddet için keramet kabilinden olarak bitaraf kalmış olanlara bile tatbik edilmelidir. Tabiatı eşya bunu emrediyor. Bu kaidenin zaruretlerinden kaçmanın imkânı yoktur. Bugün hiçbir bitaraf memleket tâli normal bir sulh ve sükûn devresi yaşamıyor. Her bîtaraf memlekette bir anormalliktir başladığını biz acaba kendi memleketimizde de görmüyor muyuz?

Hükûmet halkçı ve sulhçu bir siyaset takip ederek her gün memlekette âmme menfaatini şahsî menfaatin üstünde bulundur muyor mu?

Fakat bazılarımız, pek tabiî olarak, bu büyük kaide ve siyaseti unutup yalnız şahsî menfaati temine koyuluveriyor. O da hakikî vazife ve menfaatin henüz lâyıkı veçhile gösterilmemiş olduğundan ileri gelmekte değil midir?

Halka âmme menfaati temin edilmezden evvel şahsî menfaatin temininden bir hayır ve fayda gelmiyeceğini anlatmak, belletmek lâzım. Bu lüzumu matbuat evvelâ idrak edip işe başlamalıdır. Görüyorsunuz ki ikide bir matbuatın vazifesinden bahsediyorum. Fakat acaba matbuatımız rolünü hakkile oynuyor mu?

Bana kalırsa hayır. Hele bu aralık dört sahifeye inen gazeteler azalan sütunlarını dahilî ve haricî havadislere hasredip ve halkımıza samimî bir surette önderlik edeceklerine tefrika ve makaleciliğe devam ediyorlar. Dört sahifenin içinde tefrika roman veya tarihî vak'alar, hikâyeler, sözde ilmî makalelerden başka bir şeyler yok. Âdeta gazetelerimiz birer mecmua haline geldiler. İşte bu hal de gösteriyor ki matbuatımız da hâlâ şahsî menfaatten âmme menfaatine geçemedi ve hâlâ kendisini normal bir zamanda zannediyor veya öyle kabul ettirmek istiyor. O halde işe matbuatımızdan başlayıp bu müthiş ve feci tarihî devirde halkımızı hâlâ normal bir hava içinde bulundurmamasını, muazzam hakikati olanca tehlikesile beraber okuyucularına bildirmesini, efkârı umumiyeyi vukuata her gün daha ziyade uyanık ve âmme hizmetini ifaya daha ziyade hazır bulundurmasını istemek hakkımız ve vazifemiz değil midir?

Suphi Nuri İLERİ

İnsan nerede

Geniş ve pek geniş vüsatinde gecenin
Neler neler neler düşünülür
Rahat ve bahar haberleri içinde
İnsan insan olduğunu anlayacak bir gün

Bin zevk bin ruh bin ateş içlerinde
Hepsinde hüzün hepsinde aşk ve derin
Ordular halinde geldiler cepheye

Biri ekmeğini verir kardeşlerinin
Biri en mükemmel oymacısı şehrin
Biri artist biri bakkal ve kasap
Ölüme öldürmeğe geldiler saf saf

Mahvedici lezzeti bitince gecenin
Güneş aynı lezzetinde doğdu
Ve çekilirken akşam üstü arzımızdan
Bin zevk bin ruh ve insan
İleri hatlarında düşmanlarının

SUPHİ TAŞHAN

Hikâye:

Mütekait Kerim

Yazan :
YUSUF AHISKALI

Mütekait Kerim siyasî ihtirasları olmakla beraber gayet hesaplı bir adamdı. Zekâsı idarî işlerde daha çok işlerdi.

Meşrutiyette İttihat ve terakki tarafında idi. Babıâlinin ikinci baskınında, bir evvelki muvaffakıyetsiz baskından ders çıkararak, telefon telini kesmeleri için tavsiyede en evvel o bulunmuştu. İtilâf Fırkası Bulgarlarla sulh yaptığı için İttihat ve Terakki Fırkası tarafından devrilerek bu sonuncunun tekrar mevkii iktidara geldiği zamanda, mütekait Kerim genç olmasına rağmen İstanbulun asayiş kumandanlığına getirilmişti.

İttihat ve Terakkinin ileri gelen adamlarile daimî temasta bulunur ve onlara fikirlerini söylerdi. Onun idarî düşüncelerinden ekseriyetle istifade olunurdu. Fakat büyük işlerde karar vermek meselâ Osmanlı İmparatorluğundan aldıklarını paylaşmak için biribirine giren Balkan devletlerinden Bulgaristanın üzerine tekrar yürüyüp bir kısım yerlerimizi istirdat etmek fikrini ileri sürecek heyecanda bir adam değildi. Hesabî aklını aşan bu gibi kararlar önünde yalnız susardı. İstiklâl Harbinde de bu hesabilik yüzünden Anadoluya ilk geçenler arasında olamamıştı. Fakat geçtikten sonra da çok iş görmüştü. Harpten sonra ekseri arkadaşları memuriyetlerini terkederek siyasî hayata atılmıştı. Kerim Efendi onlar gibi ilk defa siyasî hayata atılarak mebus veya belediye azası olamadı. Onunkisi, geç olsun güç olmasın prensibi idi. Nihayet tekaüt olmuştu.

İşte şimdi mahallede camiin medresesindeki fırka ocağının her haftaki toplantılarını kaçırmıyordu: Hattâ çok erken gider, orada bulunanlara İttihat ve Terakki zamanındaki yaptıklarından bahsedip dururdu. Yaşı 50 - 60 olduğu halde sırım gibi sağlamdı. Yalnız saçları bir iki senedenberi iyice kırlaşmıya başlamıştı. Çünkü yeni hayata alışmak onu bir hayli sıkmıştı. Her gün ocak toplantısı olmadığı için, bu boş vakitlerini kahveye giderek orada kendi gibi birkaç mütekaitle geçirir. Bütün bu mütekaitler sabahleyin dairelerine gidiyorlarmış gibi, dokuzda kahvede olurlar. Öğleyin yemeklerine giderler. Yemekten sonra tekrar kahveye gelirler. Akşama doğru da dönerlerdi. Kahvedeki mütekait arkadaşlarından bazıları delikanlılık zamanlarında meraklı oldukları, kuş tutmak, horoz döğüştürmek gibi eğlencelere kendilerini vermişlerdi. Mütekait Kerim de sakladığı üç dört tavuktan kuluçka düşen birinin altına arkadaşlarından aldığı bir kaç Hint tavuğu yumurtası koyarak piliç çıkardı. Bunların içinden yetiştirdiği bir horoz da epeyce nam kazandı. Çünkü Mütekait Kerim horoza piliçken yumurta ile, sonra haşlanmış mısırla besledi ve horoza dövüşmiye başladığı zamanlarda et bile verdi. Artık horozun üzerine o kadar düşmüştü ki, hayvan verilen eti yemezse, zorla ağzını açıp kursağına iterdi. Fakat son zamanlarda mütekait Kerim başka bir eğlenceye kendini verdi. Buna eğlence demek de doğru değil. Bu ciddi bir işti. Hattâ mütekait Kerimin deyişine göre bu bir memleket meselesiydi. İşin esası şudur:

Ocaktaki üyelerden topal marangoz Ali sporu, yani futbolu çok sever. Bir maçı kaçırmaz. Büyük klüplerin maçlarına komşu iki devletin biribirile harbinden daha çok ehemmiyet verir. Mahalledeki çocukların bir klüp kurmaları için onları topladı ve dükkânının arkasını klüp yeri olarak verdi. Bir de futbol aldılar. Şimdi klüp diğer mahalle klüpleri arasında epeyce nam almıştı. En mühim rakibi karşıda Fenerdeki klüptü. Evvelki maçta sırf hakemin haksızlığı yüzünden diğer klüp galip gelmişti.

Marangoz Ali, gençliğin spor yapması lâzım geldiğini her zaman ocakta ileri sürer durur ve fakat diğer azalar böyle şeyden anlamazlardı. Yalnız Mütekait Kerim Marangoz Aliyi dinlerdi. Esasen mütekait Kerimin de en iyi dinleyicisi Marangoz Ali idi. Çünkü diğer yaşlıca azalar mütekait Kerim övünüyor diye onu dinlemek istemiyorlardı. Geçen hafta Marangiz Ali klübün ekzersiz yaptığı yere mütekait Kerimi götürdü. Revanş maçına hazırlanıyorlardı. Çocuklar, hamileri Topal marangoz Alinin yanında kendilerini seyreden uzaktan tanıdıkları mütekait Kerimi görünce şevkle oynamışlardı. Marangoz Ali oyundan sonra çocuklara, karşıki takımı muhakkak yeneceklerini, ondan sonra Kerim Efendinin de yardımile klübün inşaallah yakında büyük bir klüp olacağını söyledi. Mütekait Kerim bu pohpohlamadan fevkalâde mütehassis oldu. Dönerken bu klüp işi kafasını sardı Bu siyasî muvaffakıyeti için bir basamak da olabileceğini pratik zekâsile derhal kavradı. İşte o gündenberi mütekait Kerim horoz dövüştürmek hevesinden vazgeçmişti. Ve artık çocukların ekzersizlerine Marangoz Ali ile devama başladı. Öyle ki Marangoz Alinin işi bile olsa onu alıp ekzersiz yerine giderdi. Zavallı marangozun sanki onun gibi tekaüt maaşı vardı. İşte şimdi, bu pazar, yirmi gündenberi hazırlandıkları maçı yapmak için karşıya gidiyorlardı. İskeleye geldikleri zaman vapura çok vakit vardı. Üç tane kayık kiralandı. Paraları mütekait Kerim veriyordu. Güzel bir mart günü. Kuvvetlice bir rüzgâr vardı. Parça parça uçan bulutlar, güneşi kapadığı zaman rüzgâr üşütüyordu. Mütekait Kerim de siyah bir pardesü giymişti. Sandallar Halicin bu fırtınacıklı sularında hareket ettiler. Kafile karşıya mürur etti. Sahaya gittiler.

(Devamı 15 inci sahifede)

1914

Soğuk soğuk sular içilmez,
Yeşil yeşil ekinler biçilmez,
Dumandır dağlar bakılmaz
Cennet bunun neresinde.

Yapılası işi yok,
Doyulası aşı yok,
Baş koyacak taşı yok
Cennet bunun neresinde.

Çürür dallarda meyva,
Bıkasıya doyma,
Görme, işitme, duyma.
Cennet bunun neresinde.

Sürüler gibi sürerler Yemene,
Kan akar karışır çemene,
Aç insan sarılır samana
Cennet bunun neresinde.

Dil yok söyleyesin,
Ana yok ağlayasın,
Kudret yok gürleyesin
Cennet bunun neresinde.

Sefer Aytekin

İstiklâl harbinin prensipleri

Gençlik irtica kırıntılarını süpürecektir

Yazan: Abidin Dino

Türk milletinin müstevlî emperyalist sürülerini imhâ destanı olan İstiklâl harbi, halkın kanı ile ödediği bir tecrübenin mahsulü olduğu içindir ki sâdece tarihî bir safha değil, Türk halkının insiyakına girmiş bir iradedir. İstiklâl harbinin başlıca vasıfları meyânında emperyalizm aleyhtarlığını zikrederken iki noktaya istinat etmek caizdir zannındayım;

1 — Türk halkı, Anadolu halkı, emperyalizmi Osmanlı imparatorluğu zamanında bizzat dolayısile tatbik etmiş, Asya, Afrika ve Avrupaya kol salmış, emperyalist zaferin genç bir kanla ödenen acılığını idrâk etmiştir.

Emperyalist zaferin ganaimini muhafaza etmek için, Osmanlı hânedanının harcadığı Anadolu köylüsünün sorduğu sual şu harikulâde şarkıda hulâsa edilir:

«Giden gelmiyor, acap nedendir?»

Anadolu köylüsü emperyalizm uğruna kendini daha fazla harcıyamazdı.

«Giden gelmiyor», bu bir tarihin, her emperyalist mâceranın hülâsasıdır.

Acap nedendir sualinin cevabını nihayet keşfeden Türk halkı emperyalizmden bıkmış, nefret etmiştir.

2 — Türk halkının hislerinde şekillenen istilâcılıktan feragat etmek irâdesi, yabancı emperyalizmin de düşmanı kesilmiştir. Emperyalistlerin topraklarımızı istilâ etmesine Türk köylüsü aslâ lâkayt kalamazdı.

Atatürk işte halkın yüreğinden taşan bu hissi dile getirmiştir; **«Bizim ve bütün memleket ve milletin bugün, yegâne vazifesi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle tardetmektir.»**

Atatürk 26 Ağustos 1922 de Başkumandan muharebesinin taarruz emrini verirken, muayyen, hesaplı bir ricat ve hazırlık devrine nihayet vermiş oluyordu, düşmanı denize kadar yuvarlıyan hamlenin işareti verilmişti. Türk köylüsü döğüşürken artık «Acap nedendir?» demiyordu, emperyalizm uğruna değil, emperyalizme karşı harbediyordu.

Lozan sulhu ile, askerî hamlenin mutlak şartı olan siyasî ve iktisadî istiklâl temin edildi.

Osmanlı imparatorluğunun tasfiyesi ve Cümhuriyetin kuruluşu ile beraber, Atatürk yine halkın hislerine tercüman olarak, gençliğin fikirlerine temel teşkil eden prensipler emanet etmiştir. Millî siyaset prensibi sarihtir; **«hududu millimiz dâhilinde milletin ve memleketin saadet ve umranına çalışmak»,** Gerek panislamizm, gerek panturanizm hareketleri Atatürk tarafından kat'iyetle muzır ve millî siyasete aykırı cereyanlar olarak târif edilmiştir.

Bu suretle Enverlerin ve Ziya Gökalpların fikirleri reddedilerek, pek te yerli olmıyan istilâcı bir zihniyete, Turancı ve İslâmcı menbâlara sed çekildi. Misâkı millinin çerçevelediği muazzam topraklarda, sanaîleşmeğe ve rasyonel ziraate doğru mühim adımlar atıldı, esasen halkın avantürsüz istiklâl ve sulh arzusu bunu emrediyordu.

***

Dünyayı kapladıktan sonra bugün etrafımızı saran fırtınanın tecellileri ne olursa olsun, Atatürkün emaneti olan prensipler Türk halkının arzusunu ve düşüncesini ifade etmeğe devam edecektir. Aksi kanaatte olanlar var.

Atatürkün hâtırasına sadakat yeminleri etmekle beraber, Atatürk prensiplerine muhalif sistemli neşriyat yapılmaktadır.

Hakikî şahsiyeti teşkil eden ana fikirleri değil, sadece Atatürkün ismini anmakla iktifâ edenler var.

***

Bozkurt ve Akbabanın muharrirleri Çınaraltı mecmuasında birleşirler; bu bir tesadüftür. Cumhuriyet gazetesinin askerî dehâsı bay Erkilet Çınaraltıya iltihak eder; bu bir tesadüftür. Kambersiz düğün olmaz, Peyami Safa Bozkurttan başka Çınaraltı sefâsını da kaçırmaz, bu da bir tesadüftür. «Gençlik» mecmuasını Cumhuriyet gazetesi metheder, Nadir Nadi Beyin yazıları o mecmuada neşredilir, o mecmua, mecmuaların en nâdiri oluverir; bu da bir tesadüftür.

Atsız isminde biri bâzı zevatın fikirlerini açığa vurarak Atatürkü telmih eden hezeyanlar savurduktan sonra, «işde ve fikirde birlik» mecmuası olan Çınaraltıda soluğu bulur;

Ne çok tesâdüf!

İsimler üzerinde durmak zahmetine katlanmayıp tesadüfleri sıralamıyalım.

Okuyuculara iki nümune vermekle mesele izah edilmiş olur, işte;

Yusuf Ziya Ortaç tarafından...

«Öyle bir günde» manzumesi, başlıyor;

«Özlüyorum cetlerimin döğüştüğü cenkleri
Başımda çelik tolga, eğri kılıç elimde;
Geniş omuzlarımda zırhların hevenkleri,
Ve tirkeşim belimde...»

Yusuf Ziya söylüyor! Manzarayı tasasavvur buyurun, başında çelik tolga, elinde eğri kılıç!

Sevsinler.

Kendini târif ediyor;

«Yanaklarımda, bıyıkların kangal kangal zinciri!»
«Bir vuruşta kâfiri boydan boya iki şak
Edecek kadar pazılarım iri!»

Kafiyelerin aczini bir yana bırakalım, kangal bıyıklıyı dinleyin. İri pazılı Viyana surlarını ve Kosovayı ne kadar özlediğini anlatıyor.

«Üzengimi öpseydi Nemçeli Kırallar»

V.s.

Nihayet;

«Yaşasaydım aaaah öyle bir günde» diyor.

«Aaah» benim muhayyelemden çıkma bir gazel değil, kangal bıyıklının sesidir.

İstiklâl harbine iştirakten mennedilenlerin Nemçe Krallarile uğraşmaları tabiî.

Hülâsa edelim;

Osmanlı imparatorluğunun hasreti uyandırılmak isteniyor.

Hazmedilmemiş şekilde tecellî eden bir mâzi hayranlığı -Halka tekrar fütuhat zihniyetinin telkini- onu **«türlü emeller peşinde», «işgal ve ızrar»** etmek gayesi bu nevî şiirlerde bâriz. Yine bâriz olan bir şey varsa, bunların san'at eseri ile hiç bir alâkaları olmadıklarıdır.

Nüksetmiş bir imparatorluk hevesi olarak tavsif edilmeğe lâyık olan bu cereyan, şekil ve muhtevâ olarak irticaın malıdır.

İkinci daha sarih bir misale geçelim;

Harita üstünde kazandığı zaferlerden dinlenmek istiyen Erkilet edebiyata heves ederek iki türlü türkçü ve milliyetçinin mevcut olduğunu iddia ediyor, birinci grup «Küçük türkçüdür.» Görüşü «dar ve kısa olur.»

Diğeri «Büyük Türkçüdür» «Ona göre, Tunadan Çin seddine kadar, bütün türkler tek bir millet» tir. «Yabancı bir Türk diyarı yoktur.»

Emekliye göre bu târife inanmıyanlar «küçük türkçüdür.»

(Devamı 15 inci sahifede)

BOZGUN PSiKOLOJiSi

Yazan:

Muzaffer Şerif

Bozgun psikolojisi, günden güne, içtimaî ruhiyatın en bellibaşlı problemleri arasına girmektedir. Dünyanın şimdiye kadar görülmemiş bir mikyasta ve şiddette olan çalkanışı, şahsi realitelerle temasta olan ruhiyatçıları daha yakın ve daha ciddî bir alâka ile takip etmeğe sevketmektedir. Ruhiyatçılar muazzam ıstılah çatıları içinde kendilerini gömmekte devam ederlerse hâdiselerin canlı akışı böyle bir ruhiyatı lüzumsuz ve karmakarışık bir ilim lüksü sayarak bir paçavra gibi kenara fırlatıp atacaktır.

Bozgun psikolojisi kütle ruhiyatile sıkı sıkıya ilgilidir. Şimdiye kadar Gustave le Bon, Durkheim, Freude Ross gibi mütefekkirler kütle meselesi üzerinde yazılar yazmışlar; sistemlerinin, düşünce tarzlarının hudutları içinde olmak üzere az çok isabetli fikirler ileri sürmüşlerdir. Fakat bu yazılar müşahhas ilmî araştırmalar olmaktan ziyade her biri kendine mahsus bir düşünce tarzı temsil eden bu mütefekkirlerin yürüttükleri mülâhazalardan ibarettir.

Durkheim'i alalım. Durkheim'e göre insan fert olarak bulunurken başka türlü hareket eder, cemiyet, kütle içinde iken artık ayrı bir fert olmaktan çıkmıştır, düşüncelerinin, heyecanlarının, hareketlerinin mahiyetini tayin eden artık kendisi değildir, bunların karakteri içinde bulunduğu topluluğun, kütlenin umumî karakteri tayin eder.

Bu fikir esas itibarile doğrudur. (Esas itibarile kaydını koyuyorum, çünkü burada bile her yerde istisnasız bir surette cari olan ferdî farklar meselesi gözden kaçırılıyor). Yalnız bu doğru müşahedeye istinat ederek «ferdî psikoloji ayrı kanunlara tâbidir, kütle psikolojisi ayrı kanunlara tâbidir» demek yanlıştır. Her iki vaziyet içinde düşünme, heyecan ve hareket tarzları biribirlerinden nekadar farklı olursa olsun insan fert olarak da, kütle içinde de ayni psikolojik kanunlara tâbidir. Tabiat içinde ayrı, lâboratuvar içinde ayrı, endüstriye tatbikinde ayrı tabiat kanunları olmadığı gibi... Farklı hâdiseler, farklı tezahürler, âmillerin farklı olmasından ileri gelir. Bu yazıda maksadımız Le Bon, Durkheim, Ross ve Freud gibi mütefekkirlerin kütle ruhiyatlarını gözden geçirmek, bunların tenkidine girişmek ve bundan bir netice çıkarmak değildir. Bunları yalnız misal olarak zikrettim.

Dünyanın şimdiye kadar görülmemiş bir derecede karışık vaziyette bulunması, ruhiyatta içtimaî meseleleri ön plâna aldırıyor; bunların, yalnız kütüphane içinde, masa başında değil, müşahhas bir surette hâdise cereyan ederken ve yerinde araştırılmasına saik oluyor. Nitekim 1936 senesinde Amerikan ruhiyat cemiyetinin senelik kongresinde münhasıran propaganda ruhiyatı, grev ruhiyatı, patron - işçi münasebetleri gibi kütle ruhiyatını yakından alâkadar eden günün içtimaî meselelerini tetkik etmek üzere kuvvetli bir komisyon kurulmuştur, aza olarak bu komisyona bu sahalardaki araştırmalarile tanınmış âlimler seçilmiştir. Kısa bir zaman içinde bu komisyon Amerikan ruhiyat cemiyetinin en kuvvetli ve verimli şubesi haline gelmiştir. Bilhassa o zamandanberi içtimaî ruhiyatı ilgilendiren meseleler üzerinde birçok kıymetli araştırmalar ortaya konmuştur. Meselâ Yale üniversitesi profesörlerinden Leonard Doob'un Propaganda adlı araştırması propagandacıların insanları kütle halinde şu veya bu yola nasıl sevkettiklerini göstermesi itibarile bu sahanın kıymetli bir eseridir. (*)

Bu eserler arasında profesör Hadley Cantril'in araştırması bozgun psikolojisi bakımından bizi bilhassa alâkadar eder.

Cantril, Princeton üniversitesinde içtimaî ruhiyat profesörüdür. «Propaganda enstitüsü» nü (İnstitute for propaganda analysis) kuranlardan biridir. İki sene evvel bu enstitünün reisliğinde bulunmuştur.

Cantril'in bozgun araştırması bizi bilhassa alâkadar eder. Çünkü bir bozgun vak'asını zamanında yakalamış, objektif usullerle araştırmış, neticeleri sıkı bir statistik muamelesine tâbi tutmuş, vardığı neticeleri, parlak masa başı tahminlerine değil, bu müşahhas mutalara istinat ettirmiştir.

Vak'ayı kısaca hulâsa edelim: 30 ilkteşrin 1938 akşamı Columbia Broadcasting Systeme'in programını dinlemek için radyolarını açan yüz binlerce insan müthiş bir havadisin dehşeti altında kalmıştır. Spiker, Amerikanın müthiş bir istilâya uğradığını bildiriyor. Havadan yerlere meteorlar düşmektedir, bütün hayat membaları ve yaşama vasıtaları elden çıkmaktadır. Muayyen yerlerde bütün havayı kesif bir zehirli gaz perdesi kaplamaktadır. Her türlü mukavemet beyhudedir. Semalardan baskın halinde inen bu istilânın mahiyetini tayin etmek için memleketin bellibaşlı rasathaneleri hummalı bir faaliyet halindedir. Resmî makamlar, memleketin bütün kuvvetlerinin istilâya karşı seferber edildiğini, fakat alınan her tedbirin istilâ kuvvetlerinin, en hafif tabirile insanı hayretten donduran vasıtaları ve sürati karşısında nafile olduğunu bildiriyor.

Radyoda biribirini teyit eden bu haberler üzerine yüz binlerce insan, karşılaştıkları tehlikenin dehşeti içinde isteri nöbetlerine tutuluyor. Kadınlar uyuyan çocuklarını kucaklayıp sokağa dökülüyorlar, aile babaları karılarını, çoluk çocuklarını, ellerine geçirdikleri birkaç battaniye ve yastık ve biraz yiyecek ile otomobillerine dolduruyorlar, şuurlarını kaybetmiş bir halde tuttura-bildikleri bir istikamette delicesine otomobillerini sürüyorlar. Ağlıyanlar, çırpınanlar, vedalaşanlar var, son hayat dakikalarının tam teslimiyeti ile dua edenler var. Hayatları zaten felâket ve acı içinde olduğundan, sefaletlerinin son dakikalarında bütün diğer insanların da müşterek bir felâkete uğradığını görerek zehirli bir hıncın verdiği bir hazla ölüme hazırlananlar var.

Hakikatte bu bir radyo piyesidir (1). Son derecede realist bir tarzda temsil olunmuş bir piyestir. Piyesin mevzuu merihlilerin dünyayı istilâsıdır. Merihliler, teknik vasıtalar bakımından dünyalılara nisbetle kat kat üstün olarak temsil olunmuştur. Radyoda piyes başlamazdan evvel bu istilâ sahnelerinin bir piyesten başka bir şey olmadığı da bildirilmiştir. Fakat piyes başladıktan sonra radyolarını açanlar tabiî bunu duymamışlar, oyunu havadis olarak dinlemişlerdir.

Hâdisenin esasında yangın gibi, vapur batması gibi, bir memleketin bir düşman tarafından istilâ olunması gibi hakikî bir tehlike olmadığı halde buna bozgun diyeceğiz. Çünkü yüz binlerce insan, önüne geçilmez büyük bir tehlike karşısında kaldığını hissetmiş, dehşete kapılmış, kurtulmak için çırpınmağa başlamış, şuurunu kaybetmiş bir halde hareketlerde bulunmuştur.

Kendilerini klâsik zümrede gören bazı kültür kaşerlerinin katmerli bir istihza edasile söyliyebilecekleri gibi bu bozgunu yalnız Amerikan safdilliğine atfetmek doğru değildir. Çünkü yüz binlerce insan kendisini hakikî bir tehlike karşısında hissetmiş, deliye dön-

(Devamı 14 üncü sayfada)

(*) Handley Cantril — The invation from Mars, A study in the Psychology of Panic.
Princeton University Press 1940.

Hikâye:

TREN

Tevfik Fuad

Tren hattı, bir tesadüf eseri olacak, İğnecik köyünün az ilerisinden geçerdi. Bütün gün sessiz, kapalı duran dört tarafı çiçeklerle bezenmiş istasyon binasını tren, yirmi dört saatte, bir lâhza için, kıvılcıma, buhara ve sese boğarak geçip gider ve İğnecik dağının oyuğuna dalardı.

İğneciğin tarlalarında çalışan köylüler, trene kanıksamış gözlerle bakarlar ve onu, kendilerine bir şey getirmez evlerinden bir şey götürmez süs gibi bir şey sayarlardı. Yalnız ona bakmamazlık edemezlerdi. İki elleri kızıl kanda olsa hayran hayran onu seyrederler ve kayboluncıya kadar gözlerile takip ederlerdi. Tren geçerken sapana koşulan öküzlere varıncıya kadar, İğnecikde her şey dururdu. Beygirleri aheste revan giden, kuşları bile tembel tembel uçan köyde tren, zararsız bir kasırga, bir fırtına gibi gelip geçerdi.

İğneciğin rençperleri için tren, tavşan tersi gibi bir şeydi: ne kokardı ve bulaşırdı.

Yalnız köyün ihtiyarları her nedense şimendifere bel bağlamış vaziyetler takınırlardı. Bu alâka, rivayete göre, demiryolunun inşasından kalan bir hastalıktı. İhtiyarlar yol işlerinde çalışmışlar, ekserisi müteahhitten alacaklı kalmışlar, bellerinde pulları solmuş, yazıları okunmaz kâğıtlar saklamışlardı. Bu ihtiyarlar trenin bir gün er geç bu borçları kendilerine ödiyecek adamı getireceğine kanidiler. Zamanla bu kanaat itikada ve itikat da imana inkılâp etmişti.

Köy çocukları için tren istasyon binası için yaratılmış, pırıl, pırıl yanan raylar bu bina uğruna döşenmiş, dağın oyuğu bu bina sayesinde açılmıştı. İstasyon denilen bu bina olmasa tren oradan geçek miydi?

Çocuklar bu binaya hürmet ederler, bahçesine hayvanların girmemesi için elden geldiği kadar gayret ederler, etrafındaki duvarlara resimler yapmazlar, civarına aptes bozmazlar, penceresinin camlarını sapan taşile kırmazlar, üniformalı sakinleri önünde elpençe divan dururlar ve ekseriya onlara yemişler, meyvalar getirirlerdi.

Kundaktaki çocuklarını uyutmak için İğneciğin kadınları trenin masalını, evire çevire bin bir şekle soka soka anlatırlar ve çocuklar buharlı, kıvılcımlı güzel rüyalar görerek uyurlardı:

Evvel zaman içinde İğneciğin köylüleri istasyon binasına girmişler, rayları açıp kapayan pırlantalı çarklara ellerile dokunmuşlar, hattâ, tık tık yapan telgraf manipulesine parmaklarını sürmüşler, sonra davullar z,urnalarla yeşil, kırmızı, mavi, beyaz, sarı, mor renkli ipek bayraklarla gelin gibi süslenmiş altından trenin kızgın ötesini, berisini öpmüşler, zümrütten tekerleklerine kurban edilen koyunların al kanlarını akıtmışlar, etler kızartmışlar, pilâvlar pişirmişler, oyunlar oynamışlar, kırk gün bayram etmişler ve kırkıncı gün o treni İğnecik dağının oyuğuna kapatmışlardı. Bu gelip giden trenler hoyrat trenlerdi. Yaramazlık yapmazlarsa, güzel, güzel uyurlarsa dağın içine kapatılan zümrüt ve altından olan o tren, gümüş raylar üzerinde kayarak, İğneciğe kadar gelecekti.

Bu güzel hikâyeyi dinleyen çocuklar gözlerini yumarlar ve rüyalarında masaldaki treni görürlerdi.

İğnecik köyünün tarihi eskiydi. Trenden evvel başlardı. O eski zamanlarda İğnecik doksan hanelik bir köydü. Hansız, kahvesiz, camisiz doksan küçük kerpiç evli, yabancıların uğramadığı, yolcuların bile geçmediği, toprağı bile bereketli olmıyan bir köy. Ekinleri diz boyunu geçmezdi. Herkes kendi yağı ile kavrulur, kendi mahsulü ile geçinip giderdi. Herkesin ufak bir tarlası, bir çift öküzü, birkaç koyunu vardı.

İğneciğin Şehitlik tabir edilen avuç içi kadar küçük bir mezarlığı da vardı. Göçenler buraya gömülürdü. Orada hiç kimse dua bilmezdi amma ölünün namazı kılınırdı. Muayyen bir imamı yoktu, fakat başına sarığı saran imamlık vazifesini kusursuz yapardı.

İğneciğin tarihinde hiçbir lâle devri kaydedilmedi, fakat, hiçbir patrona Halil vak'ası da olmadı. Yalnız İğneciğe tren geldi çarptı ve geçti.

Tren, İğneciğin dağını yardı. Bakir yollarını bozdu ve tarihinin seyrini değiştirdi. Ardı ardına hiç şaşmadan geçen cumasız, pazarsız günlerini bozdu. Şehirden geldi ve şehre gitti. Ümitler dolu katarlarla, yataklı ve lokantalı vagonlarla, bir takım süslü insanlarla dolu geçti. İğnecikileri sevindirdi, güldürdü, bir çocuğu çiğniyerek ağlattı, hastalarını aldı, götürdü, iyi etmedi amma kadavralarını da geri getirmedi. İstasyona kapalı sandıklar yığdı, açmadan alıp götürdü, zaman geçti ve iğnecikte dört kişiden maada hiç kimse bir şey anlamadı, ne olduğunun farkına varmadı. Ölenler öldü, doğanlar büyüdü, ihtiyarlar kenarlarda uyuşup kaldılar ve İğnecik bir kaç köy daha dünyaya getirerek tam manasile İğnecik oldu.

Trenden evvel İğnecik köylülerinin hiç birisinde iki çift öküz bulunmazdı, fakat biribirlerine ne fakir ve ne de zengin dedikleri vardı. Herkes ismile çağırılırdı. Lâkap takmak isim benzerliğinden doğmuştu. Meselâ; Kömüşün Hasan ile Pınar'ın Hasan dedikleri zaman bir Hasanı Kömüşe diğerini de Pınara benzettiklerinden dolayı bu yolda çağırırlardı. Hasan Pınara nasıl benzerdi? Orası pek belli değildi amma İğnecikliler benzetirlerdi.

İğnecik köylüleri ilk önceleri tren yolcularına mevsimine göre meyva, su, ayran satmayı âdet edinmişlerdi. Böylelikle akmasa bile ceplerine bir şeyler damlardı. Fakat bir gün, mühim bir gün, tren mutadı hilâfına İğnecik istasyonuna 12 saat geç gelmişti. İğnecikliler on iki saat getirdikleri meyvalarının, sepetlerinin ve testilerinin üzerinde uyuklıya uyuklıya beklemişlerdi. Şafakla tren İğneciğe varmıştı. O gün İğnecikliler arasında bir rekabet baş göstermiş hepsi seslerinin çıktığı kadar «Armut, haniya armut. Ayran, buz gibi ayran. Su, aşlama su.» diye bağırmıya başlamışlardı.

Hepsi ellerindekini bir an evvel satıp köye dönmek istiyorlardı. Pencerelerden uzanan gözleri çapaklı bakışları mahmur insanlara bir kaç dakika içinde satmak, onlardan mümkün olduğu kadar bir şey koparmak istiyorlardı. Müşteriler aldıkça alıyorlar, sepetleri kapışıyorlardı. Biraz daha böyle devam etse İğnecikliler getirdikleri bütün mallarını satacaklardı.

Fakat birdenbire bir şeyler olmuştu. Sımsıkı kapalı, üzerlerinde acayip yazılar ve vagonun birinin penceresinden kocaman bir insan kafası çıkmıştı. Bir kaç İğnecikli onu müşteri sanarak koşuşmuşlardı. O adamın saçsız kafası kıpkızıl olmuş, gözleri dönmüştü. Küfürler ederek bağırıyordu. İğneciklilerin anasına, avradına sövmüyordu amma:

— Bu ne kepazelik... Dağıtın şunları... Uyku dahi uyunmuyor... Bu çektiğimiz ne?

Diye dik dik söyleniyordu. Bunun üzerine trenden zaptiyeler inmişler, bütün İğneciklileri dağıtmışlardı. Satıcılar biribirlerine acaiy acaip bakmışlar ve derhal uzaklaşmışlar, istasyon memuru telâşlanmış, zaptiyeler bir şeyler karalamıya başlamışlardı.

İşte o günden sonra İğneciklilere meyva satmak yasak edilmiş ve istasyon memuruna da işten el çektirilmişti. Rivayete göre medenî köylerde bu yollu alışverişler yapılmaz, vagonlardaki büyük insanların uykusu bozulmazmış.

İğnecikliler o günden sonra trene küsmüşler, bağırmıya tövbe ederek küçük dillerini yutmuşlar ve geceleri tren düdüğü öttükçe uykularından uyanmayı âdet edinmişler ve birçok de-

falar da o saçsız adam gibi küfür etmeye alışmışlardı. Bu hâdiseden sonra İğnecikliler artık trene ehemmiyet vermemiye başlamışlardı. Yalnız uflıya puflıya geçişini, havada acaip bir kuşa bakar gibi seyrederler ve ondan hiç bir şey beklemezlerdi.

Tren İğnecikten geçmiye başladıktan sonra, sık sık treni beklemesine izafeten İstasyonlu lâkabile anılmıya başlamış olan İğnecik'li Ömer, bir bakkal dükkânı; yine haftada bir şimendifere atlayıp meçhul diyarlara gidip geldiğindenberi Vagon ismile çağrılmıya başlanmış olan İğnecik'li Feyzi bir kahve açmışlar ve ilk olarak bu iki şahıs köyde sivrilmişlerdi. Onlardan sonra, raylara baktığından dolayı İğneciklilerin kara sevdaya kapıldığına zahip oldukları Kavak Ahmet, bir kaç defa vagonlara sandıklar, küfeler yükledikten sonra tarla alışverişine başlamış, bir iki ev yaptırmış, paralar ikraz etmiye kadar varmıştı. İğnecikliler para ikraz ve istikrazının ne demek olduğunu trenden sonra öğrenmişlerdi. Evvelce para ile yalnız gaz ve tuz alındığını bilirlerdi. Tarlanın para ile satın alındığını duydukları gün afallamışlardı. Kavak Ahmet onlara yeni yeni bir şeyler öğretiyordu. Onlara para veriyor ve bu para ile bol bol gaz ve tuz alabileceklerini söylüyordu. İğnecikliler paranın yüzüne dayanamıyorlar. İçlerinde bir eziklik duyuyorlar, alıyorlar, kâğıtlar imza ediyorlardı. Sonra aylarca semtlerine uğramıyan Kavak Ahmet bir gün kapılarına dikilip aldıkları parayı hemen iade etmelerini istiyordu. İğnecikliler Kavak Ahmedin bu hareketine akıl, sır erdiremiyorlardı. Müsaade istiyorlar, ceplerini yokluyorlardı. Sonra anlıyamadıkları bir mesele de, borca aldıkları para yekûnunun iki misli oluşu idi. Yirmi lira alsalar sekiz ayda kırk lira oluveriyordu. Sonra o yumuşak yüzlü Kavak Ahmet zorba kesiliyordu. İğnecikliler allem ediyorlar, kallem ediyorlar, Kavak Ahmedin sert kalbini zor yumuşatabiliyorlardı. Alacaklı: «Bu seferlik yaparım ama, bir daha kat'iyen dostluk, hemşerilik dinlemem» deyip borçlulara yeni bazı kâğıtlar imza ettirdikten sonra gidiyordu.

Altı ay sonra borç para üç misline çıkıyordu. Borçlu İğneciklilerin yine kapısını çalan Kavak Ahmet artık kaya gibi sert bir insan oluveriyordu. Bir iki gün ayak diriyor, parayı istiyordu. Red cevabı ile karşılaşınca derhal trene atlayıp gidiyordu. Köylüler o gün ferah bir nefes alıyorlar, trenin arkasından taşlar fırlatıyorlardı.

İki gün içinde Kavak Ahmet, kolları çantalı, yüzleri soluk insanlarla İğneciğe geliyordu. Bu insanlar borçlunun bağını, bahçesini, tarlasını geziyorlar, gözlüklerini takıp bir şeyler yazıyorlar, kazıklar çakıp şeritlerle toprakları ölçüyorlardı. Borçlular bu yabancı insanlara ayranlar ikram ediyorlar, mevsimine göre önlerine meyvalar seriyorlardı. Bu insanlar yiyirlar, içiyorlar, fakat yüzleri bir türlü yumuşamıyordu. Yabancının ne olduğunu bilmiyen İğnecikliler bu adamların yüzlerinin ne için gülmediğine akıl erdiremiyorlardı.

Nihayet haftalar geçiyordu. Bir gün atlı borçluya uzun yazılar yazılı, pullu bir kâğıt getirdi. Birkaç gün sonra Kavak Ahmedin yanında çalışan İğnecik köylüleri borçlunun tarlasına, bostanına girerler, çitleri yıkarlar ve bu topraklar Kavak Ahmedin tarlalarına eklenirdi. Ancak, o zaman borçlu köylü, senelerdenberi sahibi olduğu tarlasının elinden gittiğini anlardı. Fakat insaflı olan Kavak Ahmet, borçluları bırakmaz, tarlalarında çalıştırır ve ihtiyaçlarını asgarî olarak temin ederdi.

* * *

Bütün tarlasız İğneciklilerin çocukları, babalarının küstükleri, ehemmiyet vermiyor gibi göründükleri treni istasyonda durdurtup bütün vaginlarını doya doya seyretmek, o sımsıkı kapalı ve ötesi berisi pırıl pırıl yanan vagonlarının içlerini görmek merakile yanıp tutuşmağa başlamışlardı. Mektep hocaları tarafından anlatıla anlatıla bitmiyen kitaplardaki trenle, İğnecikten geçen trenin bir olup olmadığını anlamak istiyorlardı. Halbuki senelerdenberi tren İğneciğin istasyonunda yalnız birkaç dakika durur, soluk soluğa gelir, nefes bile almadan hemen kaçardı. Biraz fazla dursa, biraz beklese, onun esrarını çözebileceklerine kanidiler.

Bununla beraber, hergün bilgilerini fazlalaştırmak için istasyon memurlarına köle oluyorlar, aptesanelerini temizliyorlar, evlerine sular taşıyorlar, yolcu bekleme salonunu süpürüyorlar, yıkıyorlardı. Fakat memurların ağızlarından bir şey kapmak mesele idi. Çocuklar ümitsizliğe düşmiyerek ellerinden geleni yapıyorlar ve memurların çenelerini harekete getirmeğe uğraşıyorlardı. Arasıra ağızlarından bir şey kapmayı dahi nimet sayıyorlardı.

Tren yine eskisi gibi hergün muammalarile yüklü gelip geçiyordu.

* * *

İğnecikli Kıvırcık Üzeyir 18 yaşında, Kavak Ahmedin yanında sığırtmaçtı. Hayvan güde güde kafası uyanmış, yaşadığı toprak üzerindeki insanların biribirlerile olan münasebetleri hakkında kabataslak ve kendine göre fikirler edinmişti. İğneciklileri ve umumiyetle insanları güttüğü hayvanlara benzetir ve çobansız sürü olmaz derdi. Çobanı Allaha benzeten Üzeyir yavaş yavaş kanaatini değiştirmiş, İğneciğin topraklarına ve insanlara sahip olan Kavak Ahmedi çobana kıyas etmekten başka çare olmadığını farketmişti. Fakat zamanla bu noktada fikri takılmıştı. Kavak Ahmet de diğer İğnecikli rençberler gibi ayni yerde doğmuş, ayni etten, ayni kemikten bir adamdı. Nasıl olur da İğnecik köylülerini güderdi? Bir öküzün bir öküzü güttüğü görülmüş şey miydi? Sonra Üzeyir biraz daha derin düşünmüştü. Kavak Ahmet zengindi. Zenginlik, Üzeyire, erişilmez, anlaşılmaz, halledilmez bir dava, bir sırrı ilâhî gözüküverdi. Fazla ileri gitmiyerek bu meseleyi kurcalamamağa karar verdi.

Üzeyir küçükken, diğer köy çocukları gibi istasyon ve tren meftunu idi. O da istasyon binasının işlerini görmüş ve trenin muammasını halletmeğe uğraşmıştı. Doğuşu itibarile arkadaşlarından daha gözü pek olduğu için bir gün trene, kimseye görünmeden girmeğe muvaffak olmuş ve bir ilerideki istasyona kadar gitmişti. Sonra Üzeyir köy çocukları arasında tren mütehassısı olarak nam kazanmıştı. Furgon ve vagonun ne olduğunu, ne işe yaradığını, frenlerin nasıl harekete getirildiğini, lokomotif bacasının ne için duman çıkardığını, hattâ rayların ek yerlerinde ne için aralık bırakıldığını da bilirdi.

Fakat zamanla ve yaşı ilerledikçe Üzeyir de, İğneciğin tarlasız rençberi gibi treni kanıksamış, fakat kendisini tamamen lokomotiften sıyıramamıştı. FıFrsat düştükçe demiryollarına bakar durur ve her nedense içi garip garip ezilirdi. Rayların tatlı bir gidişi cana yakın bir kıvrılışı, gurbeti hatırlatan bir kayboluşu vardı.

Üzeyir rakamların sırrını bir gece çözüvermişti. Kavak Ahmedin ağılında uykusu kaçmış, açık havada, kırlar-

(Devamı 14 üncü sayfada)

---

hurra

I

Hurra - Hurra.
Üzerindeyiz mezarların
Yeşermiş ağaçlar etrafımızda
Hurra - Hurra
Dön hayat kudretinle bütün
Kollarını aç, sıçra
En tatlı bakışınla gül
Raksına başla

Kemal ÖZKAN

Sahte Köy edebiyatı

Yazan: Osman Cem

Köylü meselesi memleket için içtimaî bakımdan günün en mühim meselelerinden biri olarak telâkki edilirken, köye ait şiirlerin uyandıracağı alâka çok büyük. Nihayet bu gün içtimaî meselelerimizle san'at biribirine bağlanma temayülünü gösteriyor. Nihayet san'atkârlarımız realite içinde san'at muvazenelerini bulmak üzeredirler.

Fakat bahsedeceğimiz hâdisenin mâhiyeti bambaşka; ısmarlama bir fikir ve muhakeme iklimine uymak istiyen gene ısmarlama ve sahte bir sanat hâdisesi; muhayyel köy hayatına dair şiirler.

Zola'ya kadar, san'atkârların köy hayatının dışında kalarak, yazdıkları yazılar, sun'iliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Meçhul kalmış köy hayatı ve ıstırabı, şehirliye endişesiz, huzura malik bir diyar olarak, gözükmüştür. Pastorallerile Rönesansın, ilk olarak tanıdığı Théocrite, çobanların aşklarından başka anlatacak şey bulamamış...

Virgile zamanının içtimaî meselelerini «Georgique» lerinde ortaya koyduğu zaman, köy hayatının sadeliğini, güzelliğini ve saadetini anlatıyor, şehir hayatını takbih ediyor. Daha yeni zamanlarda, bu nevi edebiyat, gönüle ferahlık veren bir pazar gezintisi mahiyetini aşamıyor.

On altıncı asırda Pastoral, nevinin gördüğü rağbet bundan dolayıdır. İtalyadaki Rönesans prenslerinin eğlenceye düşkün muhitinde, zamanın en büyük şairlerinden olan Tasse şöhretini «Aminto» suna medyundur. Samazarın «Arcadia» sı, Guarini'nin «Pastor Fidosu» Rönesansın en çok rağbet görmüş eserlerindendir. Ingilterede o zamanlar, zevki selim bu yapmacık edebiyatına mukavemet ediyorsa da Kraliçe Elisabeth devrinin saray sakinleri ve bütün ingiliz burjuvazisi kendilerini bu eğlenceden mahrum edemiyor; Spenser 1579 da yazdığı The Sheperd's Calendar bu nevin en mühim nümunelerindendir.

Fransada Catherine de Medicis, ve I inci François ile İtalyadan modası, getirilen «amusement de la cour» saray eğlencelerinin en mühim unsurunu Pastoral teşkil ediyor.

On yedinci asrın başlarında en çok şöhret bulan eser Honoré d'Urfenin Astrée'sidir; ve çoban aşkından bahseder. Fakat Urfé'nin Çobanı, on yedinci asır, şehirli münevverinin, hissiyat, düşünüş tavrı hareketini bütün hususiyetini taşır; sade köylü tipi ile alâkası yoktur. Zâten bütün Pastoralleri klişe bir mevzu ve klişe tipler teşkil eder: Bir çoban kızına, bir zengin Chevalier âşıktır, çoban kızı âsude hayatını, sade ve iyi nişanlısı çobanı, ona her saadet ve refahı temin eden, chevalier'ye tercih eder. Ekseriya Pastoral, çobanın chevalier'ye karşı kahramanlıklarile biter; yahut ta çoban kızı onu seven çobana uzun zaman naz eder, bitmez tükenmez entrikalardan sonra, tabiatın kucağında mesut olurlar.

Biliyoruz ki Fransada, on yedinci asırda edebiyatın bir iki sîması müstesna (La Fonatine gibi) tabiatla hiç alâkası yok. Mücerret ve zihnî bir hususiyeti olan bu edebiyat ahlâkî meselelerle uğraşıyor; tabiat mefhumunu insanın tabiatında arıyor «Nature humaine, malzemesinin insanın ruhundan alıyor, «psychologique» bir edebiyattır. Bu devrin adamı «honête homme» tipidir; yâni, umumî surette her malûmata vakıf, biraz dinden, biraz muharip, mükemmel salon adamı; fakat her şeyin fevkinde, «homme de raison» yâni aklı selimi, muhakeme etme kabiliyeti yerinde olan. Devrin en büyük ve şaheserlere temel teşkil

---

Gelecek sayıda

Büyük Psikolog **Pavlov** hakkında

Aydın Cankardeş'in

Çok kıymetli bir etüdünü

bulacaksınız

---

eden şahsiyet, Descartes'ın «Rationalisme» i La Fontaine, Molière, Racine, Boileau'ların eserlerine damgasını vurmuş, onlardaki «realisme» bu rationalisme kaynağından fışkırmış.

Fakat buna rağmen günlük edebiyatı Pastoral teşkil ediyor; Racine'in tiyatrosunda yaratılan hırs âleminin, şiddeti ve derinliği yanında, sahte aşk nümunelerini, sun'î çoban kızlarının şarkı ve cilvelerini seyirciler dinliyor ve istiyor. Molière çok zaman Versaille ahalisine kendini alkışlatmak için, eserlerinin başına veya sonuna Pastoralleri hatırlatan «ballet» ler ilâve etmek zaruretinde idi.

Görülüyor ki Pastoraller sade muayyen bir zümrenin eğlencesini temin eden bir edebiyat nevidir. O zümrenin, rationel âlemden bir kaç saat için uzaklaştırılmak gayesile, kolayca bulunmuş sahte bir tabiat dekoru içinde, saray lâtifeleri yapan süslü çobanlar arasında vaktini geçirtiyordu. On yedinci asrın adamı için, ve san'atkârı için böyle sun'î bir havaya intibak etmek güç bir şey değildi... Zâten «classique» edebiyat sunî çerçevelere yerleşmek için ta rönesanstanberi çabalıyordu.

«Conventionnel» fakat kadim edebiyattan gelen her şeyi kabul ediliyordu. Tabiî Boileau gibileri tabiat kanunlarını aşan bu fazla «Conventionnel) e karşı isyan ettiler, fakat bu tarz her şeye rağmen yaşadı.

On sekizinci asra kadar köy ve tabiat modası devam etti. Ondan sonra bu modaya yeni bir unsur ilâve oluyor, J. J. Rousseau ve onun tabiat aşkı, ki bu Romantiklerde had derecesini bulmuştur.

Rousseau'nun, tabiat insanı doğuşunda iyi olarak meydana getiriyor demesile, bütün içtimaî meseleleri halledemeyip, onlardan kaçmak istiyenler ormanlara kaçışıyorlar! Artık bütün, inleyenler, sızlıyanlar bir tabiat lâkırdısıdır tutturuyorlar... Avrupanın romantisme denilen sinir buhranını, tabiatla tedaviye uğraşıyorlar.

Bunların verdiği intibâ Pastorallerinkinden pek az farklı idi, gene tabiat ve tabiatta yaşıyan adam keşfedilmemişti. Romantikler ancak, plâstik olarak tabiatı keşfedebildiler. Onun haz âlemine ve içtimaî âlemine yabancı kaldılar, onlar bu âlemin karşısında birer edebiyatçıdan başka bir şey değildi.

Bizde edebiyatta Tanzimat inkilâbını yapanlar, memlekete Avrupadaki edebî neviler meyanında Pastoral, köy ve tabiata kaçış nümuneleri vermek istediler. Rönesans san'atkârlarının, Theocrite veya Virgile'i taklit ettikleri gibi bizde de hakikî köylü ile, köylü edebiyatı ile, folkloru ile, hiç alâkası olmıyan ve sadece «Avrupada bulunan bizde de bulunsun» zihniyeti ile yazdılar:

Bir zamanlar karargâhım idi,
Bedevîler gibi beyabanlar.

....

Belde halkında görmedim hayfa,
Gördüğüm ünsü vahşette.
Bedevîler sükûnu rahatta;
Sürdüğü daima ganemle safa.
Beledî muttasıl esiri cefa;
İntiaş âleminde zahmette.

Acaba Hâmit şehirden uzak oturan-

Namık Kemal

Yazan: L. Erişci

(Başı evvelki sayıda)

NAMIK KEMAL HAKKINDA FİKİRLERİN MEMBA, MAHİYET VE KIYMET DERECELERİ

Namık Kemal hakkında yazılar makale ve kitap olarak vehleten geniş bir mikyas göstermektedir. Fakat bu tenevvü, hareket noktaları tesbıt edilince bazı telâkki tarzlarının veya birkaç edebî cereyanın içinde toplanmaktadır.

1 — Bizde uzun müddet hâkim olan romantizm cereyanı içinde evvelâ Recaizade Ekrem **Talimi Edebiyat**'ında edebiyatı cedideye ait bütün misalleri Kemalden almış; Ebüzziya **Nümunei Edebiyat**'ında Kemale «Şinasiden sonra en büyük edibimizdir» payesini vermiş; Mustafa Reşit **Müntehibatı Cedide**'inde en çok sayfaları «edibi şehîr Kemal Beyefendi» ayırmıştır. Abdülhalim Memduh ise **Tarihi Edebiyatı Osmaniye**'sinde Kemal için «hurşidi efkârı edibanelerinde tahlili elvana kudretimiz yoktur» demeğe varmıştır. Bütün bunlar 1296 - 1306 arasında, yani Kemal daha ölmeden ileri sürülüyordu. Ayni espriden hareket eden monografilere gelince Ebüzziyanın **Namık Kemal**'inden sonra Faik Reşat **Edibi âzam Namık Kemal**'i, daha sonraları bilhassa Süleyman Nazif **Namık Kemal'i İki dost'**u Ali Ekrem **Ruhu Kemal**'i, ve **Namık Kemal**'i, nihayet bir neoromantizm peşinde olan Necip Fazıl **Namık Kemal**'ı neşretmişlerdir (11)

2 — Halbuki bizde romantizmin istihlâf ettiği pek zayıf bir klâsizm tekevvün etmiş bulunmakta idi. Bu cereyan içinde bilhassa Naci ve İbrahim kitap ve makalelerinde Kemalin muhtelif kaide ve lisan yanlışlıklarını gösterip durmuşlardır.

3 — Diğer taraftan 1880 - 1890 arasında vuzuha doğru giden, bizdeki natüralist cereyan romantizmle beraber Namık Kemale de lâkayıt kalamamıştır. Beşir Fuat zaman zaman Kemalin ilmî ve şenî bir zemine nazara düştüğü garabetleri ortaya koymuştur. (12)

4 — Oldukça kuvvetli reaksiyoner bir romantizm karşısında yarım kalmış bir natüralist temayülden sonra Osmanlı edebiyatı tekrar ilimden uzak bir plâna düşer. Modern cereyanların mütenevvi ve dejenere istikametlerine sürüklenir. (13).

Bu devrenin başı olarak 1895 de Serveti Fününda yapılan neşriyatı ele alırsak, orada görmek kabildir ki Kemal artık bir müstehasedir. Filhakika o tarihten bugüne kadar müteaddit cereyanların mümessilleri Şahabettin Süleymanın âdeta formüle ettiği görüşten öteye geçememişlerdir: «İtiraf etmeliyiz ki Kemal Bey bir sanatkâr, bir şair, bir rimancı olmak itibarile vasat derecede bir şahsiyettir. Bir münekkit olmak itibarile hiçtir. O halde Kemal Beyi yükselten bu kadar büyük kuvvet, dehaet nedir? Buna cevap verilmek lâzımgelirse» -diyor. **Tarihi Edebiyatı Osmaniye'**sinde Şahabettin Süleymanondaki vatan fikridir.

Kanaatimizce bu şema, politik plâtformlar namına yapılan bazı gayretlfer ilâve edilirse tamamlanmış olur. (14)

Doğrudan doğruya bir cereyana maledilemez görünen monografik neşriyata gelince, bunların bir kısmı seri ve külliyat halinde hazırlandığı için kuvvetli bir araştırmıya lüzum görmiyerek eski romantik müelliflerinin kemiyet ve malzemesine bağlanmışlar ve Namık Kemali bir taraflı göstermekte devam etmişlerdir. (15)

Ancak son senelerde Kemal hakkında fikirlerin enfüsiliğini, yanlışlıklarını, sevginin söylettiği şeylerden ibaret olduğunu görebilen bazı yeni araştırmalar yapıldıysa da bunlar ya metodolojik veya malzeme bakımından maalesef zayıftırlar. (16)

Edebiyat tarihlerinde ise; İbrahim Necmi ve İsmail Habip aşağı yukarı Recaizadeden ve Ebüzziyadan gelen fikirleri inkişaf ettirmişlerdir. Kemalin «eslâf ve ahlâfın fevkinde müstesna ve mucizenümâ bir mevcudiyet», yahut «dev» olduğunu kemali ciddiyetle ortaya atmışlardır. Agâh Sırrı da Şahabettin Süleymanın fikirlerini tekrar etmiş, Mustafa Nihat mütereddit ve daha ziyade tarihî ve bibliyografik çerçevede kalmıştır. Ahmet Hamdi gayri vâzıh, Ali Nihadın fikirleri ise biribirini tutmamaktadır. (17)

Nihayet gerek evvelki ve hele son ihtifalde söylenilen sözler, gazete ve mecmualarda yapılan neşriyat pek serbest bir karakter arzetmekte ve ekseriyetle bir taraflı vaziyete düşmektedir. (18)

(Sonu var)

---

ların hangi âlemde, ne yaptığını, ne yediğini hiç düşündü mü?

Biri endişeden aman bulmaz,
Biri endişeye zaman bulmaz.
Abdülhak-Hâmit (Sahra)

İşte köy edebiyatının şimdiye kadar vermiş olduğu eserlerin (Zola ve bir iki realist müstesna) en tipik bir nümunesi.

Son elli senedir türeyen ütopik ve muhayyel bir âlemin «Köycü» şairlerinin yazılarında bir yenilik görülemiyor. Hakiki folklor edebiyatından ve hakikaten köylüyü anlıyan müstesna birkaç şahsiyetten bahsetmiyorum.

Sahte köycülük veya tabiatta aranan sadet, «edebiyatçılık» çerçevesini aşmadıkça onu, Rönesans ekâbiri veya Büyük ihtilâli yapanlar dahi alkışlamışlarsa bile nâfile... San'at hâdisesi olarak bugün kabul edilemez.

On yedinci asrın adamı köylünün derdini sâdece çoban kızına olan sevdası olarak kabul edip, onun ıstırabını belki de kasten tecrit etmiştir.

Bu şehir harici hayatın utopique ve sahte saadeti şimdi de yeni dertlere deva olarak gösterilmek isteniyor.

Şurası muhakkak ki şehir realitesinin müşkül ve cefasından kaçmak istiyenler, kendi kafalarında kurdukları dertli dertsiz köylere, kaçıyorlar.. ve o kötü şiirleri okumak derdini de zavallı şehirliye bırakıyorlar. Hiç birisinin köylüye o şiirleri götürmek cüretinde bulunmıyacağı muhakkak değil mi?

Osman CEM

İKİ DAĞ

İki dağ vardı;
Karşı karşıya,
Göklere doğru dim dik!
Birinin karlı gövdesi, başı;
Birinin dört yanı yalçın kaya...
Hem de çakmak taşı.
Bulut kayaların,
Güneş karın alevinde
Birer oyuncak...
Ne kış,
Ne yaz,
Ne de çatlak gırtlaklarla
Hırçın hırçın tepinen poyraz...
Tek bir çakıl yerinden oynamadı.
Yalçın yarlardan yuvarlanan
Kuduz seller,
Toz koparamadı.

Mustafa SEYİT

Yağmura dair

Soyun, dökün yağmur! Uzak uykularımızın memleketinden boşan!
Yıkayıver yüzünü rüyalarımızın cümlesinin!
Elleri açık düşünen dilencilerin avuçlarına yağ!
Açık hikâyelerle çıplak uykularımıza dökül!
Seni camlarda seyreden tâ gözlerinin içine kadar gülen çocuklar neş'eli;
Şehrin büyük kapıları önünde oturan ihtiyarlar adını anmaktadır.
Alçak pencerelerde soyunan büyük memeli kadınlar yalnız.
Dar hapishane avlularında gezinen hasta mahkûmların gözleri sende!
Büyük evlerin kocaman pencerelerinde haylaz insanlar namına düşünür.
Bir ihtilâl akşamı gibi basıver şehri, fethet!

Bir şehirde kadınlar yağmur altında doğuruyorlardı!
Bütün adları güzel çocukların bu memleketten olduğunu öğrendim.
Yağmur dolu dudaklar dolduruyordu şehri!
Daha göz göze gelmekle insan gevşeyiveriyordu arzudan!
(Bir tanesinin bacaklarını hâlâ merak ediyorum).
Yağmur için geberiyordu toprak!
Toprağın şehvete geldiğini gördüm, bir sabah vakti!
Kocaman kara gözlü işçiler memnundular sihirden.
Bir sokakta bütün orospular yağmuru ayakta seyrediyorlardı,
Sarı bir ışık altındaki vücutlarına yağmur giriyordu
Sokağa âşık haylazlık eden delikanlılar mesuttular!
Allahın günü geçen insanlar güzeldiler :
Bağçelere karşı çırçıplak olmuş bir çocuk gülüyordu!
Kirli yüzlü kızlar göğü şarkılarla doldurmak üzreydiler
Bir memlekette insanlar ilk yağmuru bekliyordu.
Büyük meydanlarda mahzun ihtiyarlar hep birden dua ediyorlardı.
Kızların hâlâ gözleri yerde söyledikleri şarkıları hatırlayorum.
Birbirimize daha ziyade sokulup, uyuyup kaldığımız uykular nerde?
İstenilen yerde uykularınızı bölen, rüyalarımızı zapt eden yağmurları, düşünüyorum.

Kışlalarda boyun boyun olmuş askerler yağmuru görüp sevinmektedirler.
Bir şehirden, bir sığırtmaç çocuğunun yağmurdan sırsıklam olmuş ağlayışı, hatırımda.

Harikulâde çingene kızlarının yağmura bayıldıkları muhakkak!
Balıkların, bütün yaz seni düşünüşlerine ne buyurursun?

Bize uzak duran bütün yıldızları ıslat!
Kuytu limanlarda çalışan ihtiyar denizcilerin hevesli karılarının uykularına gir.

Büyük binaların cephelerine yatmış haylaz delikanlıların vücutlarını sarhoş et, ak üzerlerinden!

Geceleri bütün hanları dolduran yorgun işçilerin aklındasın,
Kocaman kirli çarşılariyle şehirler sana bakıyor, hatırlarındasın,

Taşın ,toprağın selâmı var, yıkıl, boşan yağmur!

N. İlhan BERK

TİYATRO
ve
Propağanda

Yazan: **AVNİ DİLLİGİL**

Geçen yazımda turne tiyatrolarının küçük bir tasnifini yaparak kendi bünyelerinin içinde propaganda hareketlerinden bahsetmiştim. Bu defa da yine ayni mevzu üzerinde durarak tiyatro propagandasına dair birkaç hâdiseyi tesbite çalışacağım:

I

Tulûat tiyatrosundan bozma bir kahve tiyatrosu grupu hanın birine yerleşmişti. Ziyaretlerine gitmiştim. Kartelâcılarına merdiven başında rastlayıp patronlarını sorunca şöyle nâra misillû bir sesle hanın ayvanına haykırdı: «Ağabey! Seni soruyorlar... Ben de yukarı çıkmış bulunuyordum. Karısile maltız başında köfte kızartan 45 lik adamı; kendilerine patron seçmişledi. Hele meslekdaş olduğumu öğrenince bana daha çok mükrim davranmağa başladı. Elile kızarttığı köftelerden ikram etmek için de hemen sofrayı kurdurdu.

Altı yedi kişilik tayfasile küçük odasında yemeğe oturduk. Oda kapısı açıktı. Yemek kokusuna geldikleri zannolunan birkaç dilenci, kapının önünde resmigeçit ettiler. Bizim patron her halde bu halden bizar olmuş olacak ki.. haydi tüyün, yahu... Hanın kapısından dalınca soluğu burada alıyorsunuz, diye kükredi. O zaman bu âni feveranını mazur göstermek için komik bir edâ takınarak şu hikâyeyi anlattı:

Efendim... Kardeşim... Vaktile bir memlekete kerize gitmiştik. O zamanlar gençtik. Komik oynardım. O memleketin de dilencisi pek boldu. O kadar ki, hanın kapısından dışarı adım attın mı, kendini avuçların içinde yürüyor sanırdın... Bu benim kanıma dokundu. Bir gece sahnede; serhar (1) karşımda kırıla döküle yalvarırken, biçimledim de: Karşımda buranın dilencisi gibi ne boyun büküyorsun.. deyiverdim.

Alimallah; ertesi gün ortalıkta bir dilenci bile kalmamıştı. Belediye hepsini toplatıp çalıştırmağa göndermişti. Bu haberi aldığım vakit, oh; yarabbi şükür, bizim lâf yerini bulmuş, deyip sevinmiştim.

II

İlânı hürriyete takaddüm eden senelerde, Beyazıt meydanında, o devrin en meşhur piyesi olan Namık Kemalin (Vatan ve Silistre) si temsil ediliyor. Vâzıı sahne, piyese ilâveten bir harp gemisinin güvertesini tasvir eden bir tablo göstermek istiyor ve bu tablonun hakikate uygun olarak meydana gelmesini temin için de, o zamana kadar tiyatroya ancak bir amatör süflör gibi intisabı olan bahriye zabitlerinden Rıza Fazıl tavzif ediliyor.

Temsil gecesi; piyesin sonlarında açılan bu tabloda meydanı dolduran binlerce seyirci; öyle bir galeyana geliyor ve erbabı hamiyet öyle bir hissi vataniye ile coşuyor ki, Donanma Cemiyeti iane sandıkları binlerce liralık teberru ile dolup taşıyor. O mücessem tablonun ihzarına çalışan (Rıza Fazıl) dahi bu fevkalâde tesir karşısında o geceden itibaren mecidiye nişanlı bahriye elbisesini çıkarmış ve tiyatroya aktör olarak intisap etmişti.

Binlerce seyirciyi bir anda heyecana getiren tablo, tiyatronun bir cüz'ü; sadece plâstik unsurlarından biriydi. Kitap sayfalarında ve yağlıboya tablolarda donanmanın celâdetini tasvir eden sanatkârane resimler, tiyatroyu vasıta edindiği zamanki şu an kadar seyircisini gayesine çekemezdi.

Askeri müzede, Çanakkale istihkâmlarında düşman filosuna karşı vatanını müdafaa eden kahraman Mehmetçiklerin, silüetlerle tesbit edilmiş canlı bir tablosu vardır. Aksiyonla tesir yapan bu tablonun karşısında yaşadığımız heyecanda tiyatroyu hissetmek mümkündür.

III

Fransa büyük inkılâbında, muhakemeleri görülmek üzere sürülen saray komedyenlerinin (Komedi Fransez) bir kısmı idama mahkûm edilmiş. Komedi Fransez tarihinde, mühim bir yer işgal eden selâmeti umumiye komitesi reisi, memleketinin o karışık anında, tiyatronun oynıyacağı mühim rolü idrak ederek idam mahkûmu sanatkârların yerine, kendi kellesini tehlikeye atarak dosyalarını imha etmiş. Bu suretle, o zaman kurulan ihtilâl tiyatrosu; başta büyük trajedi sanatkârı (Talma) olduğu halde temsil edilen eserlerle yeni rejimin atmosferini hazırlamakta âmil olmuştur.

IV

Devlet adamları, tiyatroyu daima halkla devlet arasında bir irtibat cihazı olarak kullanmışlardır.

Ordusu, Rusyada muhtelif cephelerde hezimet halinde olduğu bir zamanda Napolyon; harbin ve vesaitsizliğin ağır şartlarına rağmen, Paristen Moskovaya celbettirdiği Komedi Fransez nizamnamesini uzun uzadıya tetkik edip resmî bir esasa bağlamak garabetini gösteriyor. Komedi Fransezin bugünkü esaslı nizamnamesi Napolyonun Moskova hezimeti ânında gösterdiği o garip arzunun mahsulüdür.. Bu hâdiselerle de anlaşılıyor ki; garp siyaset âlemi, tiyatroyu en müessir bir vasıta olarak ele almakla da ehemmiyetini tebarüz ettirmiş oluyor.

V

Eskiden, bizde tiyatro en âdi bir «vasıtai maişet» gibi telâkki edildiği devirlerde, sanatkâr da oyuncu damgasını alnında bir leke gibi taşırdı. O zamanın devlet adamları da tiyatroya karşı müşkülpesent ve alâkasız idiler. O hazin günlerin bir hâtırasını, bugün tatmin edilmiş bir duygu ile halk sanatkârlarından Muammer şöyle anlatıyor:

O devirde, ben de birkaç kalın kafalı, mühürü ruhsat taşıyan adamları yola getirmiştim. Bir türlü temsile müsaade etmiyen adamlardı. Kendilerini makamlarında ziyaret ettiğim zaman tiyatrocuyum deyince, ne iş yaptığımı sormakta devam ediyorlardı. meslekten saymıyorlardı. Ne demektir? Nasıl bir maslahat ve hâletle icra olunur bir zanaattır diye inat edip beni biribirlerine göndererek, başlarından savıyorlardı. Belediyeden zaptiyeye, zaptiyeden nahiyeye, makam makam dolaştırıyorlardı. O memlekette de temsil vermediğimiz takdirde başka bir yere gidemiyecek kadar «tırıl» dık. Aklıma bir muziplik gelmişti. Ya batarız, ya çıkarız diye düşünmüştüm. Handa caketimin üstüne tebeşirle bir arzuhal yazdım. Tekrar nahiye müdürüne gittim. Yine ne diye geldin bana deyip çıkıştı.

Korkarak, özürler dileyerek sırtımı döndüm. İstidayı sırtımda okumağa başladı. Ben ecel teri döküyordum. Fakat bir anda kahkahalar atmağa başlayınca rahat bir nefes aldım. O zaman, efendim, dedim.. bizim sanatimiz budur. İşte siz bile gülüyorsunuz. Biz insanları böyle güldürür, hoşça vakit geçirterek dertlerini, gamlarını izaleye çalışırız. Bu suretle de rızıklanırız diye de klişe cümlelerle ve sırtımdaki arzuhalle diğer makamları da dolaşıp temsil için ruhsat aldıydım...

Bu benim hâdiseden sonra, o nahiye, meslekdaşlar için bir rağbet yatağı haline gelmişti.

Güstave Flaubert ve Realizm

Gustave Flaubert'in hayatını ikiye bölen hâdise, Fransanın Prusyalılar tarafından istilâsı ve Paris Komün ihtilâlidir. Flaubert'in mektuplarını takip ederek hâdiselerin seyrini ve san'atkârın aksülâmelini takip etmek mümkün.

Balzac'ın «örf ve âdetlerin tarihi» olarak târif etiği roman san'ati, Flaubert'in kafasında sistemleşmiş, gerçekten «ilmî» tâbirine müstahak bir mükemmeliyete erişmiştir.

Prusyalıların istilâsından çok evvel söylenmiş şu cümleye bakın;

«Cemiyetin hâli böyle giderse, zannıma göre bütün karanlık devirlerde olduğu gibi yine mistikler türeyecek, kâinatı kaplıyan halsizliklerin, dünyanın sonuna inanmaların, zamanı uzak değildir».

Flaubert zaafını şöyle hülâsa eder;
«Harâb olmuş bir mâzi, ve nüve halinde bir istikbal görüyorum, biri çok eski diğeri fazla genç».

İçinde yaşadığı muhitten doğan memnuniyetsizliğini Flaubert dünyaya taşırmıştır;

«Şu dünya ne fena kurulmuş!»
Flaubert muayyen bir zümreye bilhassa tahammül göstermiyor;

«Burjuaya maddeten tahammülüm kalmadı, bağıracağım geliyor».

Burjuaziye mensup olduğu halde Flaubert kendi muhitine ateş püskürür. Hayatlarının sonuna kadar dost olanların, «mösyö» kelimesile birbirine hitap etmelerini vahşetin son haddi telekki ediyor.

Flaubert'in dünya görüşü bir kaç noktadan dialektik bir maddeciliğe dayanır;

«Hâdiseler üzerimizde müessir olduğu gibi onları yarattığımız da olur.»

San'at eserini yaratmak için fikir cereyanlarının tahliline varmak istenmiş;

Flaubert, «Bir sineği tetkik eden âlim gibi fikirleri tetkik etmek» istiyor.

«Tarih mevhumu bu dünyada tamamen yenidir», fikirlerin ve îmanların «teşrih» edileceklerini haber veren san'atkâr, teşrih kelimesini her fırsatta kullanmaktadır;

«Canım teşrih etmek istiyor». San'at eserinin ilmî olması endişesi hâkim;

«Bence roman ilmî olmalıdır, yâni muhtemelin umumî kaidelerine dahil».
Flaubert'e göre;
«San'at istisnaları resmetmek için yaradılmaz».

Realiteyi aksettirmekte sadakat taraftarıdır;

«Dünyayı, eserlerimizde tekrarı icabeden bir san'at eseri olarak görmeğe alışâlım.
San'atkâr istisnaları resmetmekle mükelef olmadığından dolayıdır ki;

«Zavallı made Bovary, şu anda şüphesiz yirmi Fransız köyünde birden ıztırap çekerek ağlıyor».

«San'ati tek bir şahsiyetin zevkine göre küçültmemeğe daima çalıştım».

«Hakikî üstadlar beşeriyeti hülâsa ederken ne kendilerini ne de kendi hırslarını düşünürler».

Flaubert'in bütün bu endişeleri, kendisini endişesiz yazmaktan mennediyordu.

«Üslup teşrihi» denilen hâdise nâmütenahî hesaplara yol açar;

«Tek satır yazmağa muktedir olmadan dört saat geçti.

«Bir aydan beri aradığım dört beş cümleyi bulmak».

Tek cümle uğruna;
«Nihayet tamamladığım bir cümleyi aramak, yazmak, kazmak, evirip çevirmek, karıştırmak ve bağırmak için boğazım ağrıyor ve başım dönüyor».
Bundan dolayıdır ki;
«Ter kokan eserleri severim» diyen Flaubert'in üslup arayışları da muazzam.

«Şekilde her şey dile gelmelidir».
Ronsard'ın şairlere tavsiyesi, çilingirlik, kuyumculuk gibi mesleklerin sâyesinde teşbih bulmakta ihtisas kesbetmektir.

Flaubert işte bu haysiyette bir işçiliğin azmini taşır.

Flaubert'e göre büyük san'atkâr;
«Dağınık şahsiyetleri tek bir tiple hülâsa eder ve insanlık şuuruna yeni eşhası getirir».

San'at eserinin bir kıymet temsil etmesi için;

«San'at eseriniz doğru ise, eğer hakikî ise, aksı sedası, yeri, altı ay, altı sene veya sizden sonra belirecektir, ne çıkar!»

Flaubert realist modern romanın temellerini kurmuştur.

Prusyalıların istilâsına kadar Flaubert'in içtimaî fikirlerini tahlil etmeden evvel kısaca san'at prensiplerini hülâsa etmiş olduk.

Flaubert'in niçin, «19 uncu asırda san'atla uğraşmak ne hazin» dediğini anlatmak ayrı bir fasıldır, Flaubert'den evvel san'at eserinin ilmî esasları ancak resim ve heykelde aranmıştı.

Leonardo da Vinci'nin teşrih merakı, romancıda ancak 19 uncu asırda tecelli eder;

Flaubert bir arayış metodu keşfetmiştir.

Flaubert'i muhayyelesi hakikati kavramakta o kadar ileri gitmiştir ki: «Bir raddeden sonra yalnız hakikat icat edilir» demesine hak verilmelidir.

Muhayyelesini müsbet malûmata istinad ettirmeyi aslâ unutmıyan san'atkâr nitekim bir kitabında, görmediği Fontainebleau ormanını tarif ettikten 11 sene sonra hakikaten bu ormana gittiği gün hayretten dona kalmıştı, orman kitapta yaptığı tarife inanılmaz, derecede uygundu.

Goethe'ye göre her şey tasavvur şekline bağlı değil mi?

A. D.

(*) İkinci kısım (Flaubert'in arayış metodu) gelecek sayımızda neşredilecktir.

Bütün bunlar masal mı?

Kader, yeni bir ada keşfet
Bıktım bu romandan, muharrirden...
Korku yüklü gece, bahset
Ayın düştüğü kuyularda
Bir memleket yüzdüren şairden,
Demir al bir altın limana

Bir lâhza bulutlarla muhasamat,
Bir leğen içinde devriâlem,
Gökyüzü adalarından ricat.

Bu altın kule, bu ip merdiven,
Muzip kuklalarla celse,
Yıldızları taşa tutan zenci,
Büyük olmak sevinci, ilk elbise,
İlk korsanlık ve ilk günah,
Bu gemiler dolusu boncuk,
Bu şehir, bu takvim, bu Allah,
Bütün bunlar masal mıydı çocuk?

Faik BAYSAL

«Posta Yolu» Hilmi Ziyanın intişar etmiş ikinci romanıdır. İlk romanı «Yarım Adam», kitap halinde çıkmamakla beraber bundan bir kaç sene evvel Cümhuriyet gazetesinde tercüme edilmişti. Hilmi Ziya, felsefî sahada kendisini tamamile ifade edemediğini görerek romana müracaat etmiş ve hiç olmazsa zamanının hadiselerini yedi sekiz müstakil cilt içinde daha müşahhas bir şekilde vermiye azmetmiştir. Hilmi Ziya felsefeci olarak tanınmadan evvel şiir ve bilhassa şark destanlarını yazmıya özenmiş ve binlerce beyit meydana getirmiştir.

Tabiatile bugün onu şair olarak tanıyan kimse yoktur. Onun da zaten böyle bir iddiası yoktur. Fakat, roman yazmak, Hilmi Ziya için ancak bir fantazidir, diye düşünecekler vardır. Halbuki mesele hiç de böyle değildir. Çünkü Hilmi Ziya, kendini kuru nazariye ve fikir sahasında tamamile tatmin edemiyecek kadar dünyada cereyan eden hadiselerin muazzam ve sürekli akışına kaptırmış dinamik bir ruha sahiptir. Yedi sekiz cilt kadar tutacak olan bu roman serisi işte sırf bu saikle ve ruhi zaruretle meydana geliyor...

Hilmi Ziyanın romanını yukarıda söylediklerimi düşünerek okuyup bitirdikten sonra birçok şeylere işaret ettim:

Romanın kahramanı dev cüsseli bir İttihatçı-komiteci olan Murattır. Murat, muharririn müşahede ettiği ve söylemek için yandığı hakikatler için zavallı bir âletten başka bir şey değildir. Muharririn bütün hüsnüniyetine rağmen bir tip olarak doğamamış olan Murat, İstiklâl Harbinin içinde ve dışında geçen birçok hadiseleri izah etmiye yaramıştır.

Dostoyevski romanlarını yazmadan önce onları ve kahramanlarını birer fikir olarak tasarlar, sonra cemiyette onlara uygun kahraman ararmış. Hilmi Ziya da böyle yapmışa benziyor: Fakat bu kahramanlar yine fikir halinde duruyorlar. Telâkkiler çarpışıyor. Fikir halindeki tiplere misal, Doktorla Muradın tasvirleri: «Biri kendine denk olan dağları, rüzgârı, yıldızları arar; öteki şehrin içinde bütün yüzleri takar: Doğruluk, kahramanlık, hile ve servet olur.» Hilmi Ziyanın romanında mütemadiyen hatırlıyorum: Muradın evinde bir provokatörü, bir haini gidip soğukanlılıkla bıçaklayışı Malraux'nun romanındaki çetenin hareketini andırıyor. Bu romanda Gogolün «Ölü canlar» romanını hatırlıyorum: Çiçikof yerine Murat, Rusya yerine Anadolu köylerini ve kasabalarını geziyor, halkın ve Anadolunun ıstırabına dokunuyor, müşahedeler sıralıyor. Hilmi Ziyanın Anadolusu korkunç bir memlekettir. Mes'ut insan yoktur. Ve realite budur.

Tenkit

Posta yolu

Yazan: H. Dinamo

İstiklâl Harbi de bu Anadoluyu daha çok sarsmıştır.

Hilmi Ziyanın kahramanlarını idealize ettiği şundan da belli: Bütün mühim erkek kahramanları hep dev cüsseli adamlar: Murat, Doktor, Senihanın Ankarada karşılaştığı çetebaşı kılıklı adam v.s.

Hilmi Ziya, şairliği pek erken bırakmış olacak ki oradan arta kalmış teşbih merakı, bu romanda kendini pek çok hissettiriyor. Bu bol teşbihli sahifeler arasında şöyle pek iptidaî teşbihlere de rastlanmaktadır: Mor gölgeler, kızıl akşamlar, hulya gibi yelkenler v.s.

Hilmi Ziyanın dünya hadiselerinin dinamizmine kendini nekadar kaptırdığını şuradan da anlıyabiliriz ki bu tamamlıyacağı yedi sekiz cilt eserin esas adını insan meddü cezirleri koymuştur. Bu serlevha insan cemiyetlerindeki derinden derine kaynaşmanın ve cemiyetteki dinamik hayat vetiresinin sembolüdür. Bu meyanda İstiklâl Harbi dolayısile vukua gelmiş muhaceretlere romanda büyük bir yer ayrılmış ve bu muhaceretin hakikî insan meddü cezrinden bir nümune olduğu okuyucuya ısrarla hissettirilmiş...

Hilmi Ziya bu romanında belki büyük bir sanatkâr ve romancı değildir, fakat, söylemek istediği ve müşahede ettiği birçok şeyleri ifade edebilmiştir. Muharririn yüksek ve derin kültürü eseri okunacak hale koymuştur.

Muradın reel bir kahramandan ziyade bir fikir oluşu son sahnelerde kendini gösteriyor: Murat emlâkinden elde ettiği büyük serveti Tolstoy gibi dağıtıyor. (Fakat, bunu fakir insanlara değil, kendilerini yükselteceğine inandırdığı çömezlerine dağıtıyor.)

Murat en sonra Ayasofyada kürsüye çıkıp halka Buda gibi vâz verir; bu vâzda iman nasihat ve tavsiye edilmektedir. İnanmak.. inanmak.. amma mistik bir dünyaya mı?

Müslüman müminler bunu anlar ve büyük müslümana büyük hürmet beslerler. Halbuki Muradın kafasında insanlığı sefaletten kurtaracak bir şeylere iman etmek istidadı daha fazladır. Murat materyalizme gelip dayanmıştır. Muradın geçirdiği öyle ruhî buhranlar ve tereddütler vardır ki bu buhran ve tereddütler bu insan med ve cezrinin içinde doğup büyümüş ve kahramanımızı sürükliye sürükliye materyalizm ve insan sadetinin kökleri olan esasların araştırılmasına getirip dayamıştır. Fakat, Hilmi Ziya maalesef, kahramanını Anadoluya kaçarken İngiliz gambotları vasıtasile dünya yüzünden kaldırır ve bu suretle roman da biter...

H. İ. DİNAMO

Yeni
S E S
No. 12
1 eylûl 1941

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
YUSUF AHISKALI
Muhabere adresi:
Kasımpaşa Yeniçeşme No. 21

bozgun psikolojisi

— 5 inci sayfadan devam—

müş bir halde kurtulma çarelerini aramağa başlamıştır. Birçok bozgunlarda bozguna uğrıyan insanlar, karşılaştıkları tehlikenin hakikî mahiyetini bilmezler, nereden estiği belli olmıyan bir fırtınaya kapılmış gibi hareket ederler.

İşte profesör Cantril'in ele aldığı bozgun budur. Cantril bu bozgun vakası üzerine bizgunun sirayet sahasını araştırmış, bu insanların yüzlercesini tesbit etmiş, bunlardan sualler sormuş, korkunun, yapılan şuursuz hareketlerin köklerine gitmiştir.

Bir makalenin hudutları içinde Cantril'in kullandığı usulleri, topladığı materyeli, ve vardığı neticeleri etrafile hulâsa etmeğe imkân yoktur. Burada yalnız, bize bugünün insanlarının müptelâ olduğu umumî bir hali göstereceği için müellifin vardığı en umumî neticeleri bildireceğim:

Bozgun, müphem ve gergin bir vaziyet içinde vukua geliyor. Bu müphem vaziyet iki sebepten doğuyor:

1) Büyük bir iktisadî buhran milyonlarca insanı açlık tehlikesi karşısında bulundurmuştur. Henüz yarınından emin bir iş bulamamış yüz binlerce insan, ruhî bir çürüme havası içindedir. İstikbale giden yollarda çöküntüler bulunduğu hissedilmektedir. Çöküntü bugün mü olacak, yarın mı olacak diye insanlar kurtulamadıkları bir endişe havası içindedir.

2) Hitlerle Chamberlain arasındaki Münich anlaşması sulhü pamuk ipliğine bağlamıştır. Ortalıkta sarî bir surette bir harp havası esmektedir. Kıyametin kopması hergün beklenmektedir. İnsanlar için hava uğursuz kuvvetlerle doludur, kasırgalar ortalığı her zaman kasıp kavurabilir. Büyük bir felâketin meydana gelmesi her an beklenmektedir.

Nitekim radyo spikeri istilânın merihliler tarafından yapıldığını ilân ederken hakikatte bunun bir Alman yahut Japon istilâsı olduğuna inananlar olmuştur. Çünkü bu sırada Amerikada istilâ hareketleri Hitlerden ve Japonyadan beklenmektedir. Böyle her an fevkalâdeliklerin beklendiği bir zaman olmasaydı radyodan ilân edilen bir istilâ havadisi insanları bir bozgun kasırgasına sürükliyemezdi.

Hayat kıymetlerinin tehlikeye düştüğü ve inanılan kıymetlerin sarsıldığı anlarda hakikî olmıyan bir tehlike işareti bile insanları bozguna atmağa kâfi geliyor. Bütün dünyada bugün bu «uğursuz hava» esmektedir. En küçük bir sarsıntı bile insan muvazenesini bozmağa kâfidir. Hiçbir yalancı propaganda kuvveti bunun önüne geçemez.

Bu üzücü ve bezdirici bozgun havası ancak insanlar hayat kıymetlerini emniyette hissettikleri, yarınlarına sarsılmaz bir emniyetle bakabildikleri zaman temizlenebilir. Bunun için de insan kütleleri arasındaki büyük menfaat ve imtiyaz uçurumlarının ortadan kaldırılması zaruridir, hiçbir ırkın, hiçbir milletin kendini ötekilere üstün görmemesi ve bu üstünlük bahanesile başkalarına hükmetmek, başkalarını kullanmak hakkını kendinde bulmaması lâzımdır.

Ancak böyle ahenkli bir düzen içinde insan kendini emniyette hissedebilir ve bugünün bozgun havasından kurtulur.

Bugün kan deryaları içinde devam edip giden dünya harbi, bir mana ile, büyük menfaat, imtiyaz ve üstünlük uçurumlarının çarpışmasından doğan bir tasfiye ameliyesi sayılabilir.

Harpte muharebeler kazanılabilir, kaybedilebilir. Fakat menfaat, imtiyaz ve üstünlük uçurumları kaldırılıncıya kadar, bu mücadeleli tasfiye ameliyesi devam eder gider. Çünkü tabiatin ve cemiyetin kudretleri için ahenkli bir muvazene istikametinde faaliyet, akış esastır. Ancak o zaman insan istikrarlı bir iç muvazenesi bulabilir, bozgun havasından kurtulur.

MUZAFFER ŞERİF

Tren

- 7 inci sayfadan devam -

da uzanıvermişti. O gece şafak sökünciye kadar Üzeyir yüz yıldız sayabildi ve yüz yıldızdan fazla bir şey tahayyül edemedi. Sonra düşündü. Ne için yüzden fazla sayamıyorum? Kendi kendine yüzden fazla ne olabilir diye cevap verdi. Yeryüzünde yüz rakamını geçebilen ne vardı ve ne olabilirdi. Sahibi olduğu eşyaları gözden geçirdi: İki çarık, bir pantol, bir gömlek, bir bel kayışı. Yekûn beş diye düşündü ve bundan fazlası can sağlığı dedi. Dişlerini parmaklarile saydı, 28 rakamını buldu. En kalabalık şey ağzında taşıdığı dişlerdi. Biraz daha düşündü: Saçları, sık, sık, kıvır, kıvır saçları, o bitmez tükenmez saçları aklına geldi. İçinden, onlar da belki yüzü bulur, belki bulmaz diye söylendi. Öyle ya, yüz yıldız sini uykusuz geçirmişti. Yüz rakamına sayılmakla erişilmezdi. Yüz rakamı Allaha yakışırdı. İğneciğin kulunda yüzlük ne gezer. Sonra yüz nasıl yazılabilirdi. Yüz yazılmakla bitmezdi.

Uzeyir o gün yorgunluğuna rağmen çok güldü. Hattâ aşka gelerek bir ineği ağzından öptü ve hayvanları tehlikeli denilen ve tren hattının yanındaki yemyeşil ovaya indirdi, sırtını bir ağaca yaslıyarak oturdu.

Hayvanların keyifli keyifli kuyruk sallayışlarını bol bol seyretti. Akşama kadar yerinden kımıldamadı. Geceyi kırlarda geçirmeyi düşündü. Serin bir akşamdı. Uzeyir düşünecek, daha neler düşünecekti.

Akşama kadar böyle dalgın oturdu. Hayvanlar yerlere oturarak ağızlarından yeşil salyalar akıtarak haz içinde geviş getiriyorlardı. Güneşin batmasına daha bir saat vardı. Uzeyir parlak raylara daldı ve kendinden geçti.

Uyandığı zaman etraf morarmıştı. Hayvanlar dağılmışlar, tren hattını katederek karşı taraftaki meydanlıkta otluyorlardı.

Uzeyir, hayvanları çevirmek üzere kalktı. Dehliyerek eski yerlerine getirmek istedi. Bir aralık iki öküzün tren rayları üzerinde durduğunu farketmişti. Tiz bir ıslık duydu. Tren geliyordu. Uzeyiz hayvanlara doğru koştu. Lokomatif süratle rayların kavsinde gözüktü Uzeyir korkusundan kendisini bir hendeğe attı. Bir sadme duydu. Şimendifer raylar üzerinde inliyerek, pofluyarak durdu. Üzeyir hendekten çıktı. Trenin etrafında sesler işidiliyordu. Vagonlardan elleri fenerli fenersiz insanlar iniyordu. Uzeyir afallamıştı.

* * *

İğnecikliler o gece trene akın etitler. Her yanına girdiler, her tarafını ellediler, vagonlarının koridorlarında afalladılar, tükrüklerini yutular, tren yolunda şehit olan hayvanları Kavak Ahmetten başka hiç kimse düşünmüyordu. Mesele, asıl dava, nihayet durmuş olan trenin içinin, dışının doya doya seyredilmesinde idi. Köy kadınları emzikteki çocuklarını kolları üzerine kaldırarak onlara treni gösterdiler, ve doya doya seyrettiler.

Sabaha karşı lokomotifin üzerindeki kanlar yıkanmış, yavaş yavaş yoluna koyulmuştu. Bir jandarma nezaretinde Kıvırcık Uzeyiri alıp götürüyordu. Hayvanları kasden hat üzerine koyup koymadığı tahkik edilmek üzere kasabaya götürülüyordu.

Uzeyir, vagonun bir köşesinde uyuyor ve rüyasında şehit olan iki öküzün kanatlanarak göke çıkarken ona tatlı tatlı baktıklarını ve İğnecik köyünü bol bol pisledikleri görüyordu. Kavak Ahmet, İğnecik dağına çıkıp onları yakalamağa uğraşıyordu. Uzeyir rüyasında yüreğinin acı acı kabardığını duyuyordu. Nihayet kakıldı. Tren öttü ve jandarma, Uzeyiri bir istasyona indirdi.

Etrafında yabancı insanlar gören Uzeyir jandarmadan bir sigara istedi ve hayatında ilk defa olarak dumanı derin derin içine çekti. Başı döndü, uzaklaşan trenin arkasından baktı ve yere tükürdü.

Hava sıcaktı. Jandarma terliyordu. Uzeyir çarıklarını cebine sokmuştu.

Bir köpek tatlı tatlı uluyordu.

TEVFİK FUAT

Mütekait Kerim

- 3 üncü sayfadan devam -

Oyuna başlandı. Mütekait Kerim ile marangoz Ali kendi kalelerinin direğinin dibinde duruyorlardı. Takımları birinci haftaymda sıfıra karşı yirmi birle galiptiler. Burada rüzgârın lehlerine olmasının çok tesiri vardı. İkinci haftaym ancak iki gol attılar. Daha çok müdafaada kaldılar. Öteki takım yalnız bir sayı yapabilmişti. Bu sonuncu takımın adamları fena halde kızıyorlardı. Futbolde kavga isteyince bahane bulunur. Ayağına bastı diye öteki takımın santrhafı Kel Osman Mütekait Kerim takımının solaçığı Hamurkâr Zihniye küfürle bir tokat yapıştırdı. Bu sonuncusu da mukabelede bulundu. Güzel pas dağıtılıyor diye Kel Osman çıplak ayakla oynuyordu. Onun için hamurkâr Zihnide kabahat vardır denilemez. Neyse... Kızgın bir halde bulunan öteki takımın dışarıdaki taraftarları sahaya doldular. İkinci haftaymda mütekait Kerim ile yine kendi kalelerinin yanına geçmiş bulunan Marangoz, şaşkın bir halde topal bacağının üzerine inip kalkıyordu. O zamana kadar siyah pardesü sırtında ayakta durmaktan yorulmuş mütekait Kerim kale direğine yapışmış ihtiyar bir sinek gibi gözüküyordu. İki takım biribirine girmişti. Tabiatile Mütekait Kerim takımı dayağı yiyordu. Mütekait Kerim Marangoz Aliye elile endişeli işaretler yapıyordu. Burada da bir karar almak için düşünüyordu. Bu esnada yetişen bekçi, dövüşenlerin başında habire düdük öttürerek onları korkutup dağıtmak istiyor ve aynı zamanda polis çağırmış oluyordu. Mütekait Kerim bekçiyi görünce direğin dibinden ayrıldı ve cesaretli bir sesle bekçiye Kel Osmanı göstererek: «Yakala şu keratayı!» dedi. Fakat nereden geldiği belli olmıyan bir taş belinin üzerine yedi. Mütekait Kerim bağırarak: «Keratalar, edepsizler» diye sövüp saymıya başladı. Kerim Efendinin acı acı sövmesi dövüşenleri biraz kendine getirdi. Zaten oranın küçüklerinin «Polis, polis!» diye haykırmaları onları iyice dağıtmıştı. Hepsi kaçıştılar. Gelen polis, ancak Kel Osmanı yakalıyabildi. Çünkü Kel Osmana polis geliyorken bekçi sıkı sıkı yapışmıştı. Karakola gidildi. Mütekait Kerim kendini tanıttı. Meseleyi klüp namına anlattı. Böyle iş içine karışıyor diye Komiser mütekait Kerime hüviyetince itibar etmedi. Mütekait Kerim bunu hissetti. Takımın yanında vaziyetini kurtarmak lâzımdı. Yanında topal bacağının üzerine yine heyecanla inip kalkan Marangoz Aliye: «çocukluk ettiler, üzerine düşmiyelim» dedi. Marangoz Ali tasdik makamında boynunu iğdi. Mütekait Kerim komisere: «Beyim, çocukluktur oldu. Bunları barıştıralım gitsin» dedi. Ve sonra çok bilmişçe lâf ettiğini gösterir bir gülümseme ile ilâve etti:

— Bu çocuklar, memleketin gençleridir. Hep kardeştirler. Bunları memleket için yetiştiriyoruz.

Ivir zıvır işleri kurcalamıyacak kadar olgun bir meslek adamı olan komiser bu lâfı «Şüphe yok, şüphe yok» diye karşılıyarak barıştırma yoluna gitti. Kel Osmanla Hamurkâr biribirlerinin ellerini sıkarak ayrıldılar. Mütekait Kerim takımını alıp vapura doğru yürüdü. Rüzgâr hâlâ esiyordu. Evlerin önüne kurumak için asılmış renk renk don ve gömlekler zafer bayrakları gibi sallanıyorlardı. Vapurda hepsi aşağı kamaraya indiler Mütekait Kerim bir elini kıçının yanına koyup azıcık üzerine meylederek çocuklara lâf ediyordu:

— Bu sizin için iyi bir zaferdir. Memleketin sporu sizin gibi çalışkan gençler yükseltecektir. Bu çalışmalarınızı nazarı itibara alacağım. Ocakta size iyi bir yer ve saha bulmak için gayret edeceğim.

Çocuklar gayet hürmetkâr dinliyorlardı. İçlerindeki zafer sevincine bu kaymak gibi haber de eklenerek kendilerini son derecede zevk içinde hissediyorlardı.

* * *

«İstemek muvaffak olmaktır.» İki sene sonra mütekait Kerimin çalışmaları nihayet belediye meclisi idare azası olmasına yardım etti. Yine saçları sık ve vücudü sırım gibidir. Yalnız fazla uğraşması son zamanlarda kum hastalığına yakalanmasına sebep oldu. Şimdi resmî bir klüp olan eski mahalle klübünün azalarının hepsini kayırır. Onları iktidarlarına göre işlere yerleştirmiştir. Klübe eski bektaşi tekkesini bina olarak verdirmişti. Burada her türlü spora yer verilmektedir. Bundan başka Mütekait Kerim dairei kazasında herkesi memnun etmiştir. Esnafa bol bol kesilen cezaların nisbeten önünü almıştır. Fakir mektep talebelerinin anneleri, hastaların sahipleri hep mütekait Kerime müracaat ederler. Velhasıl mütekait Kerim herkese iyilik etme siyasetini gütmektedir. Son zamanlarda böbreklerinden büyük bir kriz geçirdi Allah sağlık verirse yakında mebus olması da beklenmektedir.

Yusuf AHISKALI

Bir Şehir

Altın bir şehir görüyorum rüyalarımda

Orda evlerin kapıları kapanmıyor

Ve kadınlar bu kadar çekingen değiller

O şehrin sabahlarında yalınayak
dolaşılmıyor.

Zafer şarkıları söyliyerek dolaşıyoruz.

Arif KIZILTAŞ

İstiklâl harbi prensipleri

- 4 üncü sayfadan devam -

Olmadı emeklim!

Müsadenizle Atatürkün milliyetçilik târifini tercih ederiz.

Tıpatıp söylediklerinizin aksine olarak, serdettiğiniz fikirlere cevap veren Atatürk haykırmıştır;

«Hiçbir hudut tanımıyarak dünyada mevcut olan bütün Türkleri dahi bir devlet hâlinde birleştirmek, gayrı kabili istihsal bir hedeftir», bu; **«Asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı hadisat ile meydana koyduğu bir hakikattir.»**

Enverci zihniyet emperyalist hırsların dünyada kudurduğu bir sırada baş kaldırıyor, bu da bir tesadüf mü? «İşde ve fikirde birlik» yolu ile ulaştırılan fikirler gençlik namına konuşmak iddiasında olanlar tarafından tekrarlanıyor. Bu da bir tesadüf mü? Atatürk'ün prensiplerine «küçük türkçü», «dar ve kısa» demeğe cür'et edenlerin küstahlığı şayanı dikkat. Türk gençlerinin sabrından istifade eden bu zevatın gafleti devam edemez.

Devam edecek olursa, şu cümleyi, anlıyacakları bir lisanla kendilerine tedris etmek mecburiyeti hâsıl olacaktır;

«Hakikî mevkiimizi, dünyanın vaziyetini tanımamaktaki gafletle, gafillere uymakla milletimizi sürüklediğimiz felâketler yetişir! Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz». (Nutuk).

Tekrar edelim, bu nevî gafillere uymıyacağı gibi gençlik, irticâ kırıntılarını süpürmeğe devam edecektir.

ABİDİN DİNO

Alâimüssema altındaki insanlar

— I —

Merhamet dolu sıcak havanın cinayetlerle başı hoştur.
Şarhoş yılanlar ve sinekler kadar memnunuz günümüzden
Sap damlarımız ısınsın üşümüştür bütün kış
Tezeklerimiz kokadursun kerpiç dıvarlarda
Hevenkler saadetimizi yüklenmiş asılı durur
Evlerimiz toprakta bizler gibi rahat oturur.
Memnun insanların hüviyetini taşıyoruz iftiharla
Gölgeleri ıslak mendiller gibi serip altımıza
Şehirlilerden gazete bekliyoruz el sallayıp gelip geçen katara
Mes'uduz para dilenen çocuklar kadar
Yeter ki cinâyetler işlenip insanlar eksilmesin
Ve gelsin tok insanların haberleri şehirlerden
Yangınlı dudaklar sudan önce selâmı hatırlasın
Aleykümüsselâma bağdaş kurulup hâl hatır sorulsun
Sırılsıklam vücudlar kurutulsun, sigaralar tüttürülsün püfür püfür
Ağaçlar kadar rahatız toprakta

— II —

Bizi Allahla boy ölçüşen horoz sesleri uyandırır
Allahı Ölüler şehrine uğradıkça hatırlarız
Soframızı kendimiz kurar kendimiz kaldırırız.
Çinko damlarımızı yağmur mitralyöz ateşine almıştır.
Hoşnutluklar yumak hâlinde vücutlarımıza dolanmıştır.
Kendi yağımızla kavrulalıdanberi
Caddeleri dolduran mahzun insanlar tahayyül ederiz
Kehribar ayvaların meşbû lezzeti bize benzer
İmrenişlerle mücehhez mükemmeliyeti hayatın
Bir gün temasımızla her şeyden bolluk fışkıracak diye rahat uyusunlar
Ve mes'ûd olsunlar asılmış mahkûmlar gibi boynu düşük insanlar.

CAHİT SAFFET

Güven Basımevi — İstanbul